

TÜRKİYE: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TAM ZAMANI

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Uluslararası Af Örgütü dünya çapında 150'den fazla ülke ve bölgede 3 milyon üyesi, destekçisi ve aktivisti ile insan hakları ihlallerine karşı kampanya yürüten küresel bir harekettir.

Vizyonumuz, her kişinin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında belirtilen bütün insan haklarından yararlandığı bir dünyadır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Uluslararası Af Örgütü Yayınları

İlk baskı 2013
Uluslararası Af Örgütü Yayınları
Uluslararası Sekreteryaya
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom
www.amnesty.org

© Telif Hakları Uluslararası Af Örgütü Yayınları 2013

İndeks: EUR 44/001/2013
Orjinal Dil: İngilizce
Baskı: Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Sekreteryaya, Birleşik Krallık

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının telif hakları saklıdır, ancak, hak savunuculuğu, kampanya ve eğitim amacıyla telif ödenmeksizin herhangi bir yöntemle çoğaltılabilir ancak yeniden satılamaz. Telif hakları sahipleri yayının etkisini değerlendirmek amacıyla, her tür kullanımın kendilerine bildirilmesini istemektedirler. Bu durumların dışındaki her tür kopyalama, tercüme ve uyarılma için yayıncılardan yazılı izin alınması gerekmektedir. Bu durumlarda yayıncılara bir ücret ödenmesi gerekebilir.

Kapak fotoğrafı: 2011 yılı Mart ayında Ankara'da gazeteciler ve aktivistler basın özgürlüğü için ve gazetecilerin terörle mücadele yasaları kapsamında tutuklanmasına karşı bir mitinge katıldılar.
© REUTERS/Ümit Bektaş

CONTENTS

Giriş	5
İfade özgürlüğü hakkının hukuksal korunması	7
Ceza kanunu maddelerinden açılan davalar ifade özgürlüğünü tehdit ediyor	9
301. Madde: Türk milletini aşağılama	10
318. Madde: Halkı askerlikten soğutma	11
125. Madde: Hakaret	12
215. Madde: Suçu ve suçluyu övmek	14
216. Madde: Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama	15
Terörle mücadele yasalarından açılan davalar ifade özgürlüğünü tehdit ediyor	16
Terör tanımı	17
314. Madde: Silahlı örgüte üye olmak	19
220/6. Madde: Terör örgütü adına suç işlemek	22
220/7. Madde: Terör örgütüne yardım etmek	23
7/2. Madde: Terör örgütü propagandası yapmak	26
6/2. Madde: Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basma veya yayınlama	30
Tavsiyeler	32
Dipnotlar	33

GİRİŞ

Türkiye’de ifade özgürlüğü saldırı altında. Her yıl siyasi aktivistler, insan hakları savunucuları, gazeteciler, avukatlar ve diğerleri aleyhinde hukuku istismar eden yüzlerce kovuşturma açılıyor. Bu kovuşturmalar bugün Türkiye’nin en köklü insan hakları sorunlarından birini temsil ediyor. Bu tür davalar genellikle, devleti eleştiren veya hassas meseleler hakkında resmi görüşün aksi fikirler ifade eden kişiler aleyhinde açılıyor. Her ne kadar ordunun eleştirilmesi, Türkiye’deki azınlıklarının konumunun tartışılması ve 1915’teki Ermeni katliamının soykırım sayılıp sayılmayacağı gibi daha önceleri tabu olan konuların daha serbest şekilde tartışılmasında mesafe alınmış olsa da, doğası gereği sorunlu bir dizi yasa, kamu görevlilerini meşru eleştirilerden korumak ve başta silahlı Kürdistan İşçi Partisi (PKK) ile Türk Silahlı Kuvvetleri arasındaki çatışma ve daha genel anlamda da Kürt sorunu gibi tartışmalı konular hakkında ifade edilen muhalif görüşleri kovuşturmak yönünde kullanılmaya devam ediyor. Son yıllarda görülen en olumsuz gelişme, siyasi konuşmalar, eleştirel yazılar, gösterilere katılım ve yasal siyasi grup ve örgütlerle bağlantı da dahil olmak üzere, meşru eylemleri - ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü hakları ihlal edilerek - kovuşturmak için terörle mücadele yasalarının keyfi kullanımındaki yükselen artış oldu.

Bu ihlallere son vermek için Türkiye, ifade özgürlüğü konusunda yetersiz kalan anayasal teminatlar ile, Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Kanunu hükümlerini baştan sona elden geçirip gerekli değişiklikleri yapmalıdır. Son yıllarda art arda geçirilen bir dizi yargı reformu paketi gereken temel değişiklikleri gerçekleştirmekte başarılı olamadı. Temmuz 2012’de kabul edilen üçüncü ve son yargı paketiyle bazı kısmi iyileştirmeler sağlandı; en kayda değer gelişme, devam eden soruşturma ve kovuşturmalarla ilgili haber yapan gazeteciler hakkında kovuşturma açılmasına yönelik olarak kullanılan suç tanımlamalarında değişiklik yapılması oldu. Reform paketinin kabulüyle ayrıca, ifade özgürlüğü hakkını tehdit eden bir çok dava da şartlı olarak ertelenmiş oldu ve diğer maddelerle ilgili cezalarda indirimle gidildi. Ancak paket, sorunun temelinde yatan meselenin üzerine eğilmekte başarılı olamadığı, yani, ifade özgürlüğü hakkını ya doğrudan ihlal eden ya da kapsamının genişliği sebebiyle yargısal suiistimale olanak veren yasalardaki suç tanımlarını gerektiği gibi değiştiremedi.

Hükümetin ilk açıklamaları, “Dördüncü yargı paketi”nin, ifade özgürlüğü ile ilintili suçlar hakkındaki kovuşturmaların uluslararası insan hakları standartlarıyla ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatıyla uyumlu hale getirileceğine işaret ediyordu. Ancak halen Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bekleyen yasa tasarısı, tam anlamıyla bu hedefe ulaşmıyor. Paket, sık sık ifade özgürlüğü hakkını ihlal edecek şekilde kullanılan beş suç tanımında değişiklik önerisi getiriyor.¹ Tasarı, ifade özgürlüğünü kısıtlaması sebebiyle tamamen iptal edilmesi gereken bir dizi yasa maddesini yürürlükte tutmaya devam ediyor.

Kapsamlarının genişliği sebebiyle ifade özgürlüğünü tehdit eden diğer suç maddeleri ise, gündemdeki değişiklikler çerçevesinde, ifade özgürlüğü hakkıyla ilgili uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmiyor. Mevcut şekliyle Meclis’ten geçmesi durumunda, “Dördüncü yargı paketi” bir kez daha, hakiki bir insan hakları reformunu hayata geçirmek yolunda kaçırılmış bir fırsat anlamına gelecek.

Bu rapor, çok sayıda davanın izlendiği, ifade özgürlüğü hakkını tehdit eden yüzlerce ceza davasının incelendiği ve sivil toplum örgütleri, avukatlar, akademisyenler, yargılanmakta olan kişiler ve kamu görevlileriyle görüşmeleri içeren bir araştırmaya dayanmaktadır. İfade özgürlüğünü tehdit eden en

sorunlu maddeler bakımından mevcut yasa ve uygulamaların bir analizini yapmakta ve Türkiye makamları ile Meclis'e, Türk Ceza Kanunu maddeleri ve terörle mücadele yasalarında, Türkiye hukukunun ifade özgürlüğüyle ilgili uluslararası standartlarla uyumlu hale gelmesi için yapılması gereken iptal ya da esaslı değişikliklere ilişkin somut tavsiyelerde bulunmaktadır.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ HAKKININ HUKUKSAL KORUNMASI

Türkiye, ifade özgürlüğü hakkını, ilki 19.² diğeri de 10.³ Maddesiyle garanti altına alan Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (UMSHS) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraftır. Devletler, bu belgelerde de belirtildiği üzere, ifade özgürlüğünü belli sınırlar dahilinde kısıtlayabilirler. Bu itibarla, bu sözleşmeler, söz konusu kısıtlamaların bir devletin insan haklarına ilişkin yükümlülükleriyle uyumlu olup olmadığını tespit etmek amacıyla üç maddelik katı bir sınavdan geçmesini öngörmektedir. Kısıtlamalar, başkalarının hakları ve itibarlarına saygının, ya da ulusal güvenliğin veya kamu düzeninin veya kamu sağlığı veya genel ahlakın korunmasını hedeflemeli, yasayla düzenlenmeli, gerekli ve amaçlanan hedefle orantılı olmalıdır.⁴ Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International), Türk Ceza Kanunu'nun ifade özgürlüğünü sınırlamak için kullanılan bir çok maddesinin bu sınavın gereklerini karşılamadığından kaygı duymaktadır.

Uluslararası insan hakları hukuku, bazı istisnai durumlarda, devletlerin belirli türde ifadeleri kısıtlamalarını gerektirir. Bu bağlamda UMSHS'nin 20. Maddesi şöyle der: "*1. Her türlü savaş propagandası yasalarla yasaklanır [ve] 2. Ulusal, ırksal ya da dinsel nefretin ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulması yasalarla yasaklanır*". 20. Madde'yle uyumlu olarak konulan kısıtlamalar, ifade özgürlüğüne yönelik her tür diğer kısıtlama için yapılan katı sınavdan geçebilmeli, zorunlu ve orantılı olduğunu net olarak ortaya koyabilmelidir.⁵

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi (İHK) Sözleşme'nin uygulanmasını izlemektedir ve 19. Madde'nin yorumlanmasına dair kılavuz yayınlamıştır.⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Türkiye'de görülen çok sayıda ceza davasını incelemiş ve ifade özgürlüğü hakkının defalarca ihlal edildiği hükmüne varmıştır. 2012 yılında mahkemenin gördüğü davaların %11'ini Türkiye hakkındaki yargılamalar oluşturmuş, bu itibarla Türkiye, 47 üye ülke arasında Rusya'nın ardından ikinci sırada yer almıştır. Türkiye aleyhindeki 123 yargılamanın sekizinde ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir; bu rakam bütün devletler arasında en yükseğidir.⁷

Bu raporda incelenen yargılamalar, Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerin koruması altındaki diğer insan haklarını da tehdit etmektedir. Özellikle, barışçıl protesto ve kayıtlı örgütlerle ilişki bağlamındaki fiillerden ötürü açılan adli kovuşturmalar, UMSHS'nin 21. ve 22. Maddeleri ile, AİHS'nin 11. Maddesi'yle düzenlenen barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarını ihlal edebilmektedir.⁸

Yetkililerin ifade özgürlüğü hakkına yönelik yasal kısıtlamaları, yalnızca belirli siyasi görüşleri ifade eden kişilere yönelik olarak ya da kişilerin bir başka gruba mensup olmaları nedeniyle seçici bir şekilde uygulaması halinde, bu durum kişilerin siyasi görüşleri nedeniyle ayrımcılığa uğramama hakkını da ayrıca ihlal edebilmektedir.⁹

İfade özgürlüğü hakkı Türkiye anayasasının da koruması altındadır. Ancak, anayasanın bu hak üzerindeki sınırlandırmaları uluslararası hukukun izin verdiği kadar kapsamlıdır. İfade özgürlüğünün kısıtlanmasının dayandırılacağı temeller arasında ... *Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü[nün korunması]* da bulunmaktadır. Bu hükümler, uluslararası hukukun izin verdiği ifade özgürlüğüne yönelik sınırlandırmaların ötesine geçmektedir.

Anayasa'nın 26. Maddesi'nin tam metni şöyle demektedir:

Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sıralarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

BM İnsan Hakları Komitesi, ifade özgürlüğünün ancak Sözleşme'de açıkça ifade edilen sebepler, yani ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu sağlığı veya genel ahlak ve başkalarının hakları ve itibarına saygının korunması sebebiyle kısıtlanılabileceği konusunda nettir.¹⁰ İfade özgürlüğü üzerinde izin verilen kısıtlamalar arasında, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 20. Maddesi'nin de şart koştuğu şekilde, nefret kışkırtıcılığı yoluyla doğrudan şiddete ya da ayrımcılığa tahrik eden düşmanlığın savunulmasının yasaklanması için kesinlikle gerekli olan sınırlamalar bulunur. Başkaca her türlü müdahale, ilk bakışta (prima facie) bu hakkın kabul edilemez biçimde kısıtlanması anlamına gelir. Kısıtlamaların hukuka uygun, kesinlikle zorunlu ve izin verilen amaçlardan birini yerine getirmeyi hedeflediğini kanıtlama yükümlülüğü hükümete düşmektedir.

Yargı reformu paketlerinden ayrı olarak, hükümet de yeni bir anayasa hazırlamaya niyetli olduğunun işaretini vermiştir. Uluslararası Af Örgütü, ifade özgürlüğü hakkını anayasal koruma altına alan Anayasa'nın 26. maddesinin de, uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumluluğunu temin etmek üzere gözden geçirilmesini hükümet ve Meclis'den talep etmektedir.

CEZA KANUNU MADDELERİNDEN AÇILAN DAVALAR İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜ TEHDİT EDİYOR

Bu bölümde Türk Ceza Kanunu'nun, ifade özgürlüğünü kısıtlama yönünde en yaygın olarak kullanılan maddeleri incelenmekte ve Türkiye'nin, uluslararası insan hakları hukukundan doğan yükümlülüklerini ihlal ederek, hangi tür ifadeleri suç olarak nitelediğini gösteren davalardan örnekler verilmektedir. Bütün bu maddeler 2005 yılında yürürlüğe giren Ceza Kanunu'nun bir kısmını oluşturmakta ve o zamandan beri de ifade özgürlüğünü kısıtlamak için kullanılmaktadır.¹¹ Çoğu durumda, suç sayılan cürümler önceki Ceza Kanunu'nda çok benzer terimlerle ifade edilen ve eskiden beri kaygı sebebi olan kanun maddelerinin yerini almıştır. Birtakım maddeler, uluslararası hukuk standartlarına aykırı şekilde, ifade özgürlüğünü doğrudan kısıtlamakta ve uluslararası insan hakları hukukunun güvenceye aldığı türden ifadeleri kovuşturmak için kullanılmaktadır. Diğer kimi maddeler ise o denli geniş kapsamlı bir biçimde yazılmıştır ki, uygulamada ifade özgürlüğünü kabul edilemez biçimde kısıtlamak yönünde istismar edilebilmektedir. Nitekim hakim ve savcılar, yasaları sıklıkla keyfi şekilde ve Türkiye'nin ifade özgürlüğü, adil yargılama ve yasalar önünde eşitlik haklarına riayet etmek konusundaki uluslararası yükümlülüklerine aykırı biçimde yorumlamaktadır.

Son yıllarda hakim ve savcılar Ceza Kanunu'nun kapsamı geniş tutulmuş bazı maddelerini, ifade özgürlüğü ve hukuki teminatlarla ilgili uluslararası standartlarla daha uyumlu bir biçimde yorumlama eğilimindedir. 1915 yılında Ermenilerin katledilmesiyle ilgili eleştirel ifadeler artık mutlaka kovuşturmayla uğramayabiliyor; "Kürdistan"dan bahsetmek ya da hapisteki PKK lideri Abdullah Öcalan'a "sayın" diye hitap etmek de beş yıl öncesine oranla artık çok daha az dava konusu oluyor.¹² Kovuşturma açılrsa bile, daha az sayıda dava mahkumiyetle sonuçlanıyor. Tamamen aynı ifadelerin bir mahkemede mahkumiyetle, bir diğerinde ise beraatle sonuçlanması durumu ise hala yaygın olarak devam ediyor. Kanun maddelerinin yorumlanmasındaki bu değişkenlik hukuksal belirsizliğe yol açıyor.

Birbiriyle birebir aynı ifadelerin farklı mahkemelerde Ceza Kanunu'nun farklı maddelerinden yargılanması da alışıldık bir durum. Kimi başka davalarda ise, Ceza Kanunu maddeleri bakımından bir suç teşkil etmediğine karar verilmiş olan ifadelerin, daha ciddi olan terörle mücadele yasalarını çiğnediğine hükmediliyor. Örneğin, hapisteki PKK lideri Abdullah Öcalan hakkında konuşurken "sayın" tabirinin kullanılması, farklı kovuşturmalarda ifade özgürlüğünün korunması kapsamında sayılmış, ne var ki bir başka mahkeme tarafından da terör propagandası olarak kabul edilmiştir.¹³

Birçok davada, ifade özgürlüğüyle bağlantılı, şiddet içermeyen fiiller nedeniyle Ceza Kanunu'nun aşağıda incelenen maddelerinden yargılanan kişiler beraat etmiştir; hüküm giyenler de hapis cezası yerine çoğu kez para cezasına çarptırılmıştır. Ancak bu durum bile ifade özgürlüğü hakkı üzerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır zira kovuşturma başlatılmış olması hukuki taciz olarak algılanmaktadır. Nitekim, bu raporda davaları incelenen kişilerin bir çoğu üstüste birkaç kovuşturmayla uğramıştır; bunun toplu etkisi de, tartışmalı ya da hassas konular hakkında ifade özgürlüğünün tasarrufunun beraberinde her zaman kovuşturma riskini taşıdığı, baskıcı bir iklime katkıda bulunmaktadır.¹⁴

301. MADDE: TÜRK MİLLETİNİ AŞAĞILAMA

Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesi, ifade özgürlüğü bakımından uzun süredir en sorunlu kanun maddelerinden biri olagelmıştır. Bu madde 2008 yılına kadar "Türklüğü aşağılamayı" suç sayıyordu. Yapılan reformlarla "Türklüğü aşağılamak" ibaresi, "Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti devletini ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni (TBMM) ve Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ve devletin yargı organlarını aşağılamak" şeklinde değiştirildi ve ek bir şart olarak da savcılığın soruşturma yapması Adalet Bakanlığı iznine bağlandı.¹⁵ Bu göstermelik tedbirlerin hiç biri, AİHM'nin, söz konusu maddenin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin teminatı altındaki ifade özgürlüğü hakkıyla uyumlu olduğu yönünde ikna olması için yeterli olmadı. *Altuğ Taner Akçam v. Türkiye* davasında AİHM, "Sözleşme'nin benzer ihlallerinin önlenmesi için Adalet Bakanlığı ile uygulanan ön yetki verme sistemi, her konu için ilgili Sözleşme standartlarının Türk yasal sistemi ve uygulaması ile bütünleştirilmesinin yerini alabilecek kalıcı bir çözüm değildir" hükmüne varmıştır.¹⁶ Ayrıca "bu bağlamda, "Türklük" kavramının "Türk Milleti" ile değiştirilmesine rağmen Mahkeme, Yargıtay tarafından aynı şekilde anlaşıldığı için bu kavramların yorumlanmasında değişiklik veya temel farklılık olmadığını dikkate alır. Bu doğrultuda, "Türklük" kavramının anlamının belirlenmesi amacıyla hükmün içeriğinin yasa koyucular tarafından değiştirilmesi somut bir değişiklik getirmeyebilir veya ifade özgürlüğü hakkının korunmasının genişletilmesine katkıda bulunmaz".¹⁷ Temel Demirel vakasının da gösterdiği üzere, Adalet Bakanlığı'ndan ön izin alınmasına yönelik değişiklik, uygulamada, bu maddenin ifade özgürlüğü hakkı ihlal edilerek devleti eleştirenlerin yargılanması yönünde kullanılmasını azaltmış, ancak tümüyle ortadan kaldırmamıştır. Adalet Bakanlığı yetkilileri Uluslararası Af Örgütü'ne, Bakan'ın 2011 yılında, savcılarca iletilen 305 dosyadan 8 tanesi için soruşturma izni verdiğini söyledi.¹⁸

Temel Demirel bir akademisyen ve insan hakları savunucusu. 20 Ocak 2007 tarihinde Ankara'da, Hrant Dink'in bir gün önce öldürülmesini protesto için yapılan gösteri sırasında yaptığı konuşmada, Dink'in yalnızca Ermeni olduğu için değil, 1915'te Ermenilerin katledilmesiyle ilgili açıkça konuştuğu için de öldürüldüğünü söyledi. Ayrıca Hrant Dink'in öldürülmesinde devletin rolüne dair iddialarda da bulundu. 24 Aralık 2007 tarihinde, hakkında 301. (Türkiye Cumhuriyeti'ni aşağılamak) ve 216. maddeden (halkı din ve ırksal sebeplerle düşmanlığa tahrik) soruşturma açıldı.

Temel Demirel Adalet Bakanı'nın soruşturmanın yürütülmesine izin verme kararına karşı çıktı ve bakanın yaptığı bir açıklamada, belli ki davaya bakan mahkemeye hitaben söylediği "Ben devletime katil dedirtmem" sözüyle, yargının bağımsızlığına müdahale ettiğini öne sürdü.¹⁹ 216. ve 301. maddelerden açılan ceza kovuşturması süreci, Danıştay'ın, Adalet Bakanı'nın 301. maddeden soruşturmaya devam edilmesine izin vermesinin hukuki olup olmadığına ilişkin kararını beklemek üzere duraklamıştı. Ne var ki, 19 Şubat 2013 tarihli duruşmada, 301. maddeden açılan davaya bakan ceza mahkemesi, Temel Demirel'in mahkemenin erteleme karar yerine hüküm vermesi talebiyle yaptığı itirazına rağmen, kovuşturmanın "Üçüncü Yargı Paketi" uyarınca üç yıl ertelenmesine karar verdi. Dava üç yıl ertelenen ardından düşecek. Temel Demirel'in bu üç yıl içinde benzer bir [ifade] suçu işlediğinin belirlenmesi durumunda, ertelenen kovuşturma yeniden açılacak. Temel Demirel mahkemeden ayrılırken, hakkında dava açılmasına sebep olan 2007'de sarf ettiği sözleri tekrarladığı bir açıklama yaptı. 2013 Mart ayında, Ankara polisinin savcılığa Temel Demirel'in açıklamayı tekrar ederek 301. maddeyi bir kez daha ihlal etmiş olduğuna dair tutanak gönderdiği bildirildi. Bu raporun yazımı sırasında, savcının Adalet Bakanlığı'ndan TCK'nın 301. Maddesi kapsamında soruşturma başlatmak için izin isteyip istemeyeceği henüz belli değildi.²⁰

2008 yılında yapılan kozmetik reformlara rağmen, 301. madde ifade özgürlüğü hakkını doğrudan ve kabul edilemez bir biçimde kısıtlamaya devam ediyor. 2008 yılındaki kısmi değişiklik artık Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine uyumlu olabilecek yegane sonuca bağlanmalı ve 301. madde tamamen kaldırılmalıdır.

318. MADDE: HALKI ASKERLİKTE SOĞUTMA

Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesi "halkı askerlikten soğutma"yı suç olarak düzenler. En fazla iki yıl hapis cezasıyla cezalandırılabilen suç, basın-yayın aracılığıyla işlenmesi halinde bir yıl daha artırılır.²¹ Halil Savda'nın aşağıda incelenen çok sayıda davasının da gösterdiği üzere bu madde, vicdani ret hakkına ilişkin olarak sokak gösterilerinde ya da gazete haber ve köşe yazılarıyla dile getirilen desteği yargılamak için sıklıkla kullanılıyor.²²

Bu madde, ifade özgürlüğü hakkının sınırlandırılması için uluslararası insan hakları hukukunun getirdiği kesin şartları, yani başkalarının hak ve itibarına saygı ya da ulusal güvenliğin, kamu düzeni ya da kamu sağlığı veya ahlakın korunması şartlarını karşılamamaktadır.²³ Her ne kadar görünüşte amacı ulusal güvenliğin korunması olsa da, maddenin kapsamı son derece geniştir ve ulusal güvenlikle bağlantısı, maddenin getirdiği geniş kapsamlı müdahaleleri meşru kılamayacak kadar dolaylıdır. Esasında, bu maddenin doğrudan hedef aldığı vicdani ret hakkı, uluslararası insan hakları hukukunda tanınmış bir haktır.²⁴

318. madde ve yerini aldığı 155. madde uzun süredir uluslararası insan hakları mekanizmalarınca eleştirilmiştir. *Ergin v. Türkiye* davasında AIHM, başvuruçunun eski Ceza Kanunu'nun 155. maddesinden (daha sonra benzer kapsamdaki 318. Madde'yle ikame edildi) mahkum olduğu bir davayı inceledi. Başvuran 1998 yılında, askere gidenler için yapılan uğurlama törenleri eleştirdiği bir gazete yazısı sebebiyle mahkum edilmişti. Mahkemeye göre "yazı diliyle, bu uğurlamalar çevresinde gelişen coşkunun, ilgili askerlerin bir kısmının yaşadığı ölüm ve sakat kalma gibi trajik sonların inkar edilmesi olduğunu açıklamaktadır". AIHM başvuranın suçlu bulunmasının, acil sosyal gereklilik şartını karşılamamakta olduğuna ve bu nedenle kısıtlamanın "demokratik bir toplumda zorunlu" olmadığına ve bu nedenle AIHS'nin 10. maddesini (ifade özgürlüğü) ihlal ettiğine hükmetmiştir.²⁵

Adalet Bakanlığı Ceza Kanunu'nun her bir maddesi için ayrıştırılmış istatistiki veri sağlamadığından, bu maddenin ne sıklıkla kullanıldığını belirlemek mümkün değil. Ancak Şubat 2013 itibarıyla, 318. madde kapsamında sürmekte olan ve iyi bilinen bir takım davalar bu maddenin orduya yönelik eleştirileri hedef aldığını ve zorunlu askerlik hizmetine karşı vicdani ret hakkını destekleyen açıklamaların kovuşturulmasında kullanıldığını ortaya koymaktadır (bkz. Halil Savda vakası, sayfa 12).

Taraf gazetesi yazarı gazeteci Yasemin Çongar da 10 Kasım 2010 tarihli "Asker olmak istemiyorum" başlıklı yazısı nedeniyle kovuşturulmaya uğradı. Yazıda "Her Türk asker doğmaz ama bu ülkede her gün - bir Türk - asker olduğu için ölü" diyordu. Dava Genelkurmay Başkanlığı'ndan gelen bir ihbar üzerine açıldı. Yasemin Çongar bu suçtan Haziran 2012'de beraat etti²⁶.

Meclis'e getirilen "Dördüncü yargı paketi" taslağı, 318. madde'nin 1. paragrafının aşağıdaki gibi değiştirilmesini teklif ediyor:

Askerlik hizmeti yapanları firara sevk edecek veya askerlik hizmetine katılacak olanları bu hizmeti yapmaktan vazgeçirecek şekilde teşvik ve telkinde bulunanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu değişiklik suçun *halkı* askerlikten soğutmak olarak tarif edilen tanımını, askerlik görevini yapmakta ya da yapacak olanları askerlik yapmaktan vazgeçirmeye telkin etmek şeklinde değiştiriyor. Değiştirilmiş haliyle bile bu madde, Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukukuna olan bağlılığını ihlal ederek, vicdani reddi savunanları yargılamasının önünü açmaya devam edecektir.

Uluslararası Af Örgütü, ifade özgürlüğüne uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eder nitelikte kısıtlama getirmesi sebebiyle 318. maddenin tamamen iptal edilmesini tavsiye etmektedir.

Vicdani retçi ve insan hakları savunucusu **Halil Savda**, 318. madde kapsamında açılan ve Türkiye'nin adalet sisteminde ceza davalarında tipik olarak görülen gecikmelerin yaşandığı çok sayıda uzatmalı davada yargılandı ve hüküm giydi.

2006 yılında İstanbul'daki İsrail Konsolosluğu önünde vicdani ret hakkı ve özellikle de iki İsraili vicdani retçiye destek için yapılan protesto gösterisi sırasında yaptığı bir açıklama nedeniyle, hakkında Ceza Kanunu'nun 318. maddesinden dava açıldı.²⁷ Haziran 2008'de yerel mahkemenin verdiği 100 günlük hapis cezası Yargıtay tarafından Kasım 2010'da onaylandı. Cezası iki yıl boyunca infaz edilmedi; ancak Şubat 2012'de hapsedildi ve cezasının bir bölümünü Türkiye'nin doğusunda, Doğubeyazıt'ta yattı. Ceza süresini yarladığı sırada, ceza infaz yasasındaki bir değişiklik nedeniyle şartlı tahliye edildi.

Savda ayrıca, vicdani ret hakkına ilişkin desteğini dile getirmesinden dolayı 318. maddeyi ihlalden yerel bir mahkemece Haziran 2010 yılında altı aylık ayrı bir hapis cezasına daha çarptırıldı. Karar Şubat 2013 itibarıyla hala Yargıtay'daydı.

Savda 2012 yılının Aralık ayında, 318. maddeden hakkında iki farklı mahkemede açılmış iki ayrı davadan beraat etti. Davaların birinde, vicdani retçi Enver Aydemir'e destek amacıyla Ocak 2010'da düzenlenen bir sokak gösterisine katılmalarının ardından, aktivistler **Mehmet Atak** ve **Fahri Fatih**, vicdani retçi Enver Aydemir'in babası **Ahmet Aydemir** ve avukatı **Davut Erkan** ile birlikte yargılandı. Mahkemede sunulan deliller arasında sanıkların gösteri sırasında atılan "barış için vicdani retçiler", "Enver Aydemir Serbest Bırakılsın" ve "herkes bebek doğar" gibi sloganlar da bulunuyordu. Aralık 2012'de hakkında beraat kararıyla sonuçlanan ikinci davada ise Halil Savda, yukarıda sözü edilen davanın 2011 Ocak ayında Eskişehir'de görülen duruşması sırasında adliye binası önünde okuduğu basın açıklaması nedeniyle "halkı askerlikten soğutmak"la suçlanmıştı. İddianameye göre Halil Savda şöyle ifadelerde bulunmuştu: "eğer halkı askerlikten soğutma suçsa - biz suç olmadığına inanıyoruz, demokratik bir hak olduğuna inanıyoruz, her tür ifade gibi - biz bu suçu işlemeye devam edeceğiz, bunu mahkemede de ifade ettik. Burada bir kez daha ifade ediyoruz. Halka diyoruz ki; askerlikten soğuyun, hatta buz olun. Çünkü biz askerlikten soğudukça, ancak barış gelir. Toplum askerlikten soğudukça, ancak özgürlükler sağlanabilir ve ülke demokratikleşebilir."²⁸

Uluslararası Af Örgütü'nün incelediği iddianameye bakıldığında, Savda'nın bu konuşmasından uluslararası hukukça tanımlandığı biçimde nefret propagandası teşkil edebilecek ya da devletin müdahalesini meşru kılacak başka herhangi bir kusurlu ifadenin delil olarak sunulmadığı görülüyor.

125. MADDE: HAKARET

Ceza Kanunu'nun 125. maddesi²⁹, "Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da ... sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırmak" şeklinde tanımladığı hakaret suçunu düzenlemektedir. Suçun azami olarak iki yıl hapis ya da para cezasıyla cezalandırılmasını öngörür. Madde, kamu görevlilerine hakarete ilişkin olarak ek cezalar öngörmektedir. Uluslararası Af Örgütü'ne her yıl bu maddeden açılan düzinelerce davayla ilgili bilgi gelmektedir. Resmi istatistiklerin bulunmaması nedeniyle, hakaret suçundan açılan davaların boyutlarını tam olarak bilmek mümkün olmasa da, gerçek sayı büyük olasılıkla çok daha yüksektir.

Uluslararası ifade özgürlüğü standartlarıyla ilgili yetkili organlar tarafından, kamu görevlilerinin alenen eleştirilmeye sivil yurttaşlardan daha tahammüllü olması gerektiği yönündeki yorumlara

rağmen, 125. madde sıklıkla politikacıların ya da diğer kamu görevlilerinin icraatlarının eleştirilmesini yargılamak için kullanılıyor.³⁰ İnsan hakları ihlallerini ortaya çıkaran ve kamu görevlilerinin fiilleriyle ilgili eleştirel yorumlar yapan gazeteciler kovuşturma riskiyle bilhassa karşı karşıya durumda. Savcılar kamu görevlilerinin şikayetleri üzerine, rutin olarak soruşturma başlatıyorlar; bu kamu görevlileri ceza davalarının yanı sıra, tazminat davası da açıyorlar.³¹ Özellikle Başbakan bu maddeden bir çok dava açtırdı.³²

Hakaret suçu sabit görülmüş kişilerin hapis cezasına çarptırılmasına ender olarak rastlanılmaktadır. Davaların büyük çoğunluğunda verilen hüküm para cezasıyla sonuçlanır. Sıklıkla 10,000 Türk Lirası'nı aşan para cezalarının boyutu ve gazetecilere 125. maddeden açılan davaların sıklığı göz önüne alındığında, bu maddenin varlığının ve kullanılmasının eleştiri yapmak konusunda ciddi bir caydırıcılık oluşturduğu ve böylelikle, kamu görevlilerinin resmi görevlerini yerine getirirken gerçekleştirdikleri fiilleriyle ilgili hesap sorulmasına karşı belirli bir ölçüde bir kalkan sağladığı söylenebilir.

Hakaret suçuyla ilgili ceza davalarının ifade özgürlüğü hakkını ihlal ettiğine dair örneklerden birisi de Çağdaş Hukukçular Derneği avukatı Selçuk Kozağaçlı hakkında Şubat 2010'da 125. maddeden açılan davadır. Kozağaçlı, 2009 yılının Aralık ayında yapılan bir basın açıklamasında, 2000 yılında, uzun süreli olarak devam eden açık grevlerini sona erdirmek için ülke çapındaki 20 hapisanede yapılan ve 30 mahkum ile iki askerin ölümüyle sonuçlanan "hayata dönüş" askeri operasyonunda ölenler için adalet talebinde bulunmuştu.³³ Soruşturma, İstanbul'dan bir savcılık ile Ankara Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün ihbarları üzerine açıldı. Basın açıklamasında, "hayata dönüş" operasyonu sırasında Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü olan Ali Suat Ertosun'un ölümlerdeki rolü nedeniyle yargılanması talep ediliyordu. Ali Suat Ertosun halen Yargıtay hakimi ve Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) üyesi olarak yargının en yetkili üyelerinden biri.³⁴ Selçuk Kozağaçlı ceza davasından 2011 yılında beraat etti ancak bu kararın ardından aleyhinde 25,000 TL talebiyle tazminat davası açıldı. Ocak 2013'te ayrı bir iddianame çerçevesinde Selçuk Kozağaçlı yasadışı sol Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephe (DHKP-C) örgütü üyesi olmakla suçlandı. Şubat 2013 itibarıyla hala tutuklu bulunuyordu. Hakkındaki tazminat davasının sonucu avukatlarının bilgisi dahilinde değildir.

Şubat 2013 itibarıyla, *Aydınlık* gazetesinde **Yalçın Küçük**'ün köşe yazısında kullanılan karikatürle ilgili olarak, yazar Yalçın Küçük ve sorumlu yazı işleri müdürü **Mehmet Bozkurt** hakkında 125. maddeden yürütülen kovuşturma devam etmekteydi. Dava, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın suç duyurusunun ardından açılmıştı. Gazetenin 28 Eylül 2011 sayısında yayınlanan karikatürde Başbakan bir ABD bayrağına zincirlenmiş şekilde otururken resmediliyor.³⁵ 2012 Mart ayında mahkeme Mehmet Bozkurt'un suçunu sabit görerek kendisini 11 ay 20 günlük hapis cezasına çarptırdı, hapis cezasını da 7,000 TL tutarında para cezasına çevirdi. Yalçın Küçük isnat edilen suçtan beraat etti. Karar temyiz için Yargıtay'a gönderildi, ancak Yargıtay Mahkemesi henüz kararını açıklamadan, "üçüncü yargı paketi" kapsamında askıya alındı.

Uluslararası insan hakları standartları "siyasal alandaki ve kamu kurumlarındaki tanınmış kişilerle ilgili kamuya açık tartışmalar"³⁶ bağlamında ifadenin sınırlandırılmamasına özel değer verir. İnsan Hakları Komitesi, "ifade biçimlerinin tanınmış bir kişiye hakaret eder nitelikte sayılmasının kendi başına ceza gerektirici bir neden sayılamayacağı"³⁷ konusunda nettir. Hakaret suçunu düzenleyen kanun maddelerinin, hükümete veya kamu görevlilerine yönelik meşru eleştirileri engellemek amacıyla ya da engelleme sonucunu doğuracak şekilde kullanılması ifade özgürlüğü hakkını ihlal eder. Uluslararası Af Örgütü, devlet başkanları veya kamuda tanınan kişilere, askeri veya diğer kamu kurumlarına veya bayrak ya da sembollere hakaret veya saygısızlığı yasaklayan yasalara (*lèse majesté* ve *desacato kanunları gibi*) karşı çıkmaktadır. Uluslararası Af Örgütü ayrıca, ister kamusal şahsiyetlerle ister sivil vatandaşlarla ilgili olsun, medeni hukuk yargılamasıyla ele alınması gereken hakaret meselesini suç olarak düzenleyen yasalara da itiraz etmektedir. Kamu görevlileri hakaret karşısında hukuk davası

açtıklarında devlet yardımı veya desteği almamalıdır. Uluslararası Af Örgütü bu bağlamda Türkiye'ye hakareti suç olmaktan çıkarması tavsiyesinde bulunmaktadır.

215. MADDE: SUÇU VE SUÇLUYU ÖVMEK

Ceza Kanunu'nun 215. maddesi "bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi övme"yi suç olarak düzenler ve iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırır.³⁸ Bu maddenin geniş kapsamlı ifadesi hali hazırda 217. madde³⁹ çerçevesinde ayrıca düzenlenen ve suç işlemeye tahrik fiilini suç olarak tanımlama yönündeki meşru amacı aşmakta ve ifade özgürlüğü hakkını ihlal eden kovuşturmaların yolunu açmaktadır. 215. maddenin uygulanması sıklıkla ifade özgürlüğü'nün kısıtlanmasına dair uluslararası standartların kabul ettiği sınırların ötesine geçmektedir. Bu madde, tarihsel olarak, örneğin hapisteki PKK lideri Abdullah Öcalan'dan "sayın"⁴⁰, silahlı PKK üyelerinden "gerilla" diye bahsedilen konuşmalar ile, 1960'lı yılların radikal sol grup liderlerinin anılmasını kovuşturmak amacıyla yaygın şekilde kullanılmaktaydı.

Mayıs 2012'de Yargıtay **Selim Sadak ve Hatip Dicle**'nin "sayın" ve "gerilla" sözlerini kullanmalarından ötürü 215. maddeyi ihlal etmekle yargılanarak suçlu buldukları mahkeme kararını, konuşmanın ifade özgürlüğü hakkının korunması altında olduğu gerekçesiyle iptal etti.⁴¹ Yargıtay'ın bu kararı müsbet olmakla birlikte, Türk hukuk sisteminde Yargıtay'ın içtihatı daha alt mahkemeler için bağlayıcı olmadığından, bu karar alt mahkemelerin gelecekte kişileri bu tür konuşmalar yüzünden mahkum etmesini engellemiyor. Dahası Abdullah Öcalan'a "sayın" diye hitap eden kişilerin "silahlı örgüt propagandası yapmak" gibi daha ağır suçlardan yargılanmasına devam ediliyor. "Kürdistan" ve "gerilla" kelimelerinin ifadesi, terör örgütü üyeliği suçlamalarını destekleyici nitelikte delil olarak sıklıkla kullanılmaktaydı. (bkz. Ziya Çiçekçi vakası, sayfa X).

215. madde ayrıca, tartışmalı konular hakkında, kişilerin, yetkili makamlarca beyan edilenden farklılaşan ifadelerini içeren yayınları kovuşturmak için de kullanılıyor. Levent Yılmaz davası buna çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır.

215. madde kapsamında açılan davalardan biri, Taraf yazarı **Levent Yılmaz** hakkında, gazetenin 22 Haziran 2011 tarihli nüshasında yayınlanan "Homo Sacer olarak Abdullah Öcalan" başlıklı makalesi nedeniyle açılan davadır. Yılmaz yazısında, Öcalan'ı Türkiye'de hem en çok sevilen hem en nefret edilen kişi (homo sacer) olarak tanımlıyor. İddianameye göre Yılmaz, "Homo sacer olarak Abdullah Öcalan" başlıklı yazıda terör örgütü lideri olan Abdullah Öcalan'ı "önder, çok sevilen kişi, dışlanmış, kürt halkı nezdinde Tanrı, kahraman, kürtleri geçmişine bağlayan tek figür, bir gün büstleri ve heykelleri dikilecek ve inkılap tarihi, nutku ve enstitüsü, caddeleri ve hava alanları bile olacak" kişi olarak övücü sözlerle" tanıtmaktadır.⁴² Dava ayrıca Terörle Mücadele Kanunu'nun "terör örgütü propagandası yapma" suçunu düzenleyen 7/2. maddesinden de açılmıştır. 2012 yılının Mart ayında Yılmaz bu suçla açılan davadan beraat etmiştir.

Şubat 2013 itibarıyla, kovuşturma "üçüncü yargı paketi" uyarınca ertelenmiş durumdadır.⁴³

"Dördüncü yargı paketi"nde 215. maddeye ilişkin olarak aşağıdaki değişiklik önerilmektedir:

Bir suçun veya suçlunun övülmesinin bir sonucu olarak, kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bu fiili işleyen kimse iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

215. maddeye "Dördüncü yargı paketi" bağlamında önerilen değişiklik, görünüşte meşru bir temelde, kamu düzeninin korunması gerekçesiyle bir kısıtlama getirmektedir. Ancak, maddenin kapsamının hala son derece geniş kalmış olması ciddi bir suiistimal potansiyeli taşımaktadır. Her ne kadar

sözkonusu suiistimal potansiyeli bu tür bir fiil değerlendirilirken madde hükmünün insan haklarıyla uyumlu biçimde uygulanması için savcılara yönelik net kılavuz ilkeler yoluyla azaltılabilirse de, kovuşturulması meşru fiiller Ceza Kanunu'nun diğer maddeleri çerçevesinde zaten kovuşturulabilmektedir.

Bu nedenle, Uluslararası Af Örgütü, Ceza Kanunu'nun 215. maddesinin tümüyle kaldırılmasını tavsiye etmektedir.

216. MADDE: HALKI KİN VE DÜŞMANLIĞA TAHRİK VEYA AŞAĞILAMA

Türk Ceza Kanunu'nun 216. Maddesinin yürürlükteki hali aşağıdaki gibidir:

(1) Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu madde son derece geniş kapsamlı olarak, muğlak şekilde tanımlanmıştır ve ifade özgürlüğü hakkına dair uluslararası insan hakları hukukunun izin verdiği çok daha ötesinde kısıtlamalar getirmektedir. Maddenin hükmü lafzı bakımından, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin "ayrımcılığa, kin ve nefrete veya şiddete tahrik eden her hangi bir ulusal, ırksal veya dinsel düşmanlığın savunulması hukuk tarafından yasaklanır" diyen 20. maddesinin 2. paragrafıyla potansiyel olarak uyum içinde, nefrete tahrik suçunu düzenlemeyi amaçlamaktadır. Ancak, maddenin 2. paragrafında anılan "aşağılama"nın aşırı derecede geniş tanımlanması ve suç olarak nitelendirilmesi, aynı Sözleşme'nin, ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalara sınırlamanın yalnızca başkalarının hak ve itibarına saygı ve ulusal güvenlik veya kamu düzeni, sağlığı ve ahlakının korunması için gerekli olması halinde izin veren 19. maddesiyle uyumlu değildir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğüyle ilgili oldukça benzer maddesiyle ilgili olarak ifade ettiği üzere, "ifade özgürlüğü [demokratik bir] toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için asli temellerinden birini oluşturur [...] bu sadece lehte olduğu kabul edilen veya zararsız veya ilgilenmeye değmez görünen "bilgi" ve "görüşler" için değil, ama ayrıca Devletin ve nüfusun bir bölümünün aleyhinde olan, onlara çarpıcı gelen ve onları rahatsız eden bilgi ve görüşler için de geçerlidir. ⁴⁴Bu noktadan hareketle, yalnızca kendi başına hakaretler gibi, şiddete tahrik teşkil eden nefreti savunmayan "aşağılayıcı yorumların" da kovuşturulmaması gerektiğini belirtir. 216. madde, uygulamada, baskın inanç ve iktidar yapılarına yönelik eleştirileri yargılamak için kullanılmaktadır ve Uluslararası Af Örgütü'nün bilgisi dahilinde olduğu kadarıyla, gerçek anlamda şiddete tahrik veya risk altındaki gruplara yönelik ayrımcılık fiillerinin kovuşturulması için kullanılmamıştır. Şubat 2012'de Meclis İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanı Ayhan Sefer Üstün, 216. maddenin kullanımını eleştirerek, bu maddenin 2005 yılında nefret söylemiyle mücadele amacıyla yürürlüğe konmuş olmasına rağmen savcılarca bu yönde uygulanmadığını söylemiştir. ⁴⁵

Fazıl Say vakası, 216. maddeye halen ne tür davalar için başvurulduğuna dair özellikle çarpıcı bir örnek teşkil

etmektedir. Uluslararası şöhrete sahip piyanist **Fazıl Say** hakkında, dindar kişiler ve İslam'ın cennet anlayışıyla ilgili twitter'da yaptığı alaycı yorumlar yüzünden Nisan 2012'de dava açıldı. İddianamede, Fazıl Say tarafından yazılmış veya re-tweet edilmiş dokuz yorum listelenerek, bunların Ceza Kanunu'nun 216/2 maddesinde suç olarak düzenlenen "dini değerleri aşağılama" suçunu oluşturduğu ifade ediliyor. İddianamede suç delilli olarak alıntılanan tweetler şöyle: "Tanrı, uğruna yaşayacağın bir şey mi, öleceğin bir şey mi yoksa hayvanlaşıp öldüreceğin bir şey mi? Bunu da düşün"; "Rakı cennette varsa ve cehennemde yoksa ama chivasregal cehennemde var cennette yoksa? O zaman ne olacak? Asıl önemli soru bu!!!"; "Bilmem farketmiş mi nerde yavaşak, adi, magazinci, hırsız, saklaban varsa hepsi Allahçı. Bu bir paradoks mu?"; "Müezzin 22 saniyede okudu akşam ezanını yahu. Pretissimmo con fuca!!! Ne acelen var? Sevgili? Rakı masası?"; "ateistim ve bunu bu kadar rahat söyleyebildiğim için gururluyum"; "Ben ateistim, diğer yarısını bilmem"; "Sanki; memleketin yarısı harbi ateist, diğer yarısı travmatik ateist!"; "İrmaklarından şaraplar akacak diyorsun, cenneti ala meyhane midir? Her mümine 2 huri vereceğim diyorsun, cenneti ala kerhane midir?"; "Bu akşam çok kişi ateist olmuştur, sağolsunlar"⁴⁶. Şubat 2013 itibarıyla davanın iki duruşması görülmüştü, üçüncü duruşma 15 Nisan gününe tarihlenmiştir.

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye makamlarını 216. maddeyi ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamaların uluslararası hukukun izin verdiği çerçeveye uyumlu olacak şekilde vakit geçirmeden değiştirmeleri için teşvik etmektedir. Uluslararası Af Örgütü, bilhassa, yürürlükteki halleriyle ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıyla ilgili kabul edilebilirlik sınırını aşan (2) ve (3). paragraflarının iptal edilmesini tavsiye etmektedir.

TERÖRLE MÜCADELE YASALARINDAN AÇILAN DAVALAR İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜ TEHDİT EDİYOR

"...terör örgütünün yürüttüğü çalışma sadece dağda, bayırda, şehirde, sokakta, gece arka sokaklarda haince pusu kurarak yaptığı saldırılardan ibaret değil, sadece silahlı terör değil. Bunun bir başka ayağı daha var. Psikolojik terör var, bilimsel terör var. Terörü besleyen arka bahçe var. Bir başka ifadeyle propaganda var, terör propagandası var"

"Neyiyle veriyor, belki resim yaparak tuvale yansıtıyor. Şiir yazarak şiirine yansıtıyor, günlük makale, fıkra yazarak oralarda bir şeyler yazıp çiziyor. Hızını alamıyor terörle mücadelede görev almış askeri, polisi doğrudan çalışmasına, sanatına konu yaparak demoralize etmeye çalışıyor. Terörle mücadele edenle bir şekilde mücadele ediliyor, uğraşılıyor. Terörün arkadan dolanarak arka bahçede yürüttüğü faaliyetler ki arka bahçe İstanbul'dur, İzmir'dir, Bursa'dır, Viyana'dır, Almanya'dır, Londra'dır, her neyse, üniversitede kürsüdür, dernektir, sivil toplum kuruluşudur. Şimdi dağdaki ile belki kırsaldakiyle mücadeleniz kolay bana göre ama bu arka bahçede ayrık otu ile tereler birbirine karışıyor. Hepsi yeşil renkte görünüyor. Birbirine karışıyor, kimisi zehirli, kimisi faydalı. Hangisinin faydalı, hangisinin zehirli olduğunu ancak yiyince anlıyorsunuz."

Zamanın İçişleri Bakanı **İdris Naim Şahin**, terörle mücadeleyle ilgili bir polis sempozyumunda yaptığı konuşmadan, 26 Aralık 2011⁴⁷

Bu bölümde, terörle mücadele yasalarının uluslararası insan hakları hukukunun teminatı altında olan fiilleri suç olarak tanımlamak için nasıl kullanıldığı incelenmektedir. Esas olarak dört yasa maddesi üzerinde yoğunlaşmaktadır: Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesi "terör örgütü propagandası yapmak", Ceza Kanunu'nun 314. maddesi "terör örgütü üyeliği" ve buna bağlı olarak Ceza Kanunu'nun "[terör] örgütü adına suç işleme" suçunu düzenleyen 220. maddenin 6. paragrafı ve "[terör] örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme"yi suç olarak tanımlayan 7. paragrafı.

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesine dair BM Özel Raportörü ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi bölgesel ve uluslararası organların yanı sıra, Uluslararası Af Örgütü ve diğer ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütleri, Türkiye'de terörle mücadele yasalarından hareketle yürütülen kovuşturmaların ifade özgürlüğü hakkı üzerine etkisiyle ilgili kaygılarını ısrarla dile getirmektedir.⁴⁸ 2010 ve 2012 yılında terörle mücadele mevzuatında yapılan bir dizi değişiklik arasında, çocuk göstericilerin terörle mücadele yasaları çerçevesindeki kovuşturmalar kapsamından çıkarılması,⁴⁹ hakimlere belirli suçlarla ilgili olarak cezalarda indirim yapmaları için daha fazla yetki tanınması⁵⁰ ve Terörle Mücadele Kanunu'nun dergilerin geçici olarak kapatılmasını düzenleyen 6. maddenin 5. paragrafının iptali bulunmaktadır.⁵¹ Ne var ki bu reformlar – ifade özgürlüğünü etkileyen diğer reformlarda da olduğu üzere – temel soruna dokunmadı. Türkiye'nin yasal mevzuatında hala öylesine geniş kapsamlı ve muğlak ifadelerle tanımlı maddeler yer almaktadır ki, eleştirel yazılar, siyasi konuşmalar, gösterilere katılım ve yetkili makamlar tarafından silahlı grupların sempatisini olarak algılanan kayıtlı, yasal örgütlerle bağlantı gibi, ifade özgürlüğü hakkı teminatı altındaki davranışlar temelinde kovuşturmalar halen açılmakta ve hükümler verilmektedir..

Terör suçları hakkındaki kovuşturmalara ilişkin kesin, güncel ve sınıflandırılmış resmi istatistikler Adalet Bakanlığı tarafından temin edilmediğinden, her madde üzerinden tam olarak kaç dava açıldığını bilmek mümkün değil. Ancak Adalet Bakanlığı'nın dönemsel olarak yayınladığı kısmi bilgiler, her yıl terörle mücadele yasalarından onbinlerce kovuşturma açıldığını ve sayının son yıllarda arttığını gösteriyor. 2011 yılında Associated Press tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2001 yılından itibaren dünya çapında terörle mücadele yasalarından verilen yaklaşık 30,000 mahkumiyetin yaklaşık 12,000 tanesi Türkiye mahkemeleri tarafından verilmişti.⁵²

Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre, organize suçlar, devletin güvenliğine karşı işlenen suçlar ile terörizm suçlarına bakan Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinin 2010 yılında (verilere ulaşılabilen en son dönemde) tamamladığı adli soruşturma sayısı 68,108'dir. 36,364 kişi aleyhinde adli kovuşturma başlatılmıştır. Rakamlar ayrıca 2008 yılından bu yana adli soruşturma sayısının 10 kat arttığını göstermektedir. 2001 – 2007 yılları arasında yapılan adli soruşturma sayısı yılda yedi ila dokuz bin arasında kalırken bu sayı 2008'de 12,564 olmuştur. 2009 ve 2010 yıllarında her yıl 69,000 kişi hakkında adli soruşturma yürütülmüştür.⁵³

TERÖR TANIMI

İfade özgürlüğü hakkı kapsamına giren fiillerin kovuşturulmasında terörle mücadele mevzuatının yönünde kullanılmasıyla ilgili sorunların bir çoğu, Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. Maddesi'nde

yapılan terör tanımından kaynaklanmaktadır. Madde terörü şöyle açıklamaktadır:

"Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir."⁵⁴

Terörle mücadelede insan hak ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM Özel Raportörü'nün 2006 yılında Türkiye'ye yaptığı ziyaretin ardından dikkat çektiği üzere, bu terör tanımının kapsamı son derece geniş ve terörizmi sadece amaçları bakımından tanımlayarak, bu amaçlara ulaşmak için başkalarına yönelik ölümcül veya ağır şiddet içeren taktiklerin kullanılması gerekliliğinden söz etmemektedir. Bu sebeple, tanımlanmış terör suçları "Hükümet ve Devlet kurumlarına yönelik meşru eleştiri, meşru amaçlarla örgüt kurmak ve barışçıl toplanma hakkı üzerinde ciddi kısıtlama oluşturabilir".⁵⁵

Gerçekten de, şahsen şiddet, nefret veya ayrımcılığı teşvik etmiş olmasalar da ve şiddet fiillerine doğrudan karışıkları isnadıyla kovuşturmayla uğramasalar bile, silahlı grupların paylaştığı siyasi fikirleri savunan kişiler hakkında, uygulamada, sık sık kovuşturma açılmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Kürtçe dilinde eğitim, daha fazla bölgesel özerklik, ücretsiz eğitim, PKK'ye karşı askeri operasyonların sona erdirilmesi, ordu ve PKK arasındaki silahlı çatışmaların sona ermesi, Kürt sorunu üzerinde müzakere yoluyla bir anlaşmaya varılmasına ilişkin talepleri, polis şiddetini ve başkaca insan hakkı ihlalleri iddialarını protesto etmeleri ve PKK üyelerinin cenaze törenlerine katılmaları temeline dayandırılan iddialar üzerinden, kişiler hakkında terör suçlarını düzenleyen yasa maddelerinden kovuşturma açılmaktadır.

Terörle mücadelede insan hak ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM Özel Raportörü'nün 2012 yılında yayınladığı "Terörle mücadele için on alanda en iyi uygulamalar" başlıklı rapor, aşağıdaki terör tanımını tavsiye etmekte ve bunun ötesinde daha kapsamlı herhangi bir tanımın "insan hakları açısından sorunlu olacağını" söylemektedir:

"Terör[izm] aşağıdaki özellikleri barındıran gerçekleşmiş ya da teşebbüs edilmiş eylem anlamına gelmektedir:

1. Eylem:(a) Kasıtlı olarak rehin alma durumu oluştuysa; veya
  - (b) Genel nüfusun ya da nüfusun belli kesimlerinin bir ya da daha fazla sayıda üyesinin ölümüne ya da fiziksel olarak ciddi ölçüde yaralanmasına neden olmaya yönelik ise; veya
  - (c) Genel anlamda nüfusun ya da nüfusun belli kesimlerinin bir ya da daha fazla sayıda üyesine yönelik ölümcül ya da ağır fiziksel şiddet içeriyorsa; ve
2. Eylem aşağıdakileri hedefleyerek yapıldı ya da yapılmaya kalkışıldıysa:
  - (a) Halkın genelinde ya da bir bölümünde dehşet ve endişeyi körüklemek; veya
  - (b) Bir Hükümeti veya uluslararası kuruluşu belirli bir şeyi yapmaya ya da yapmaktan kaçınmaya zorlamak; ve
3. Eylem aşağıdakilerle :
  - (a) Ulusal mevzuatta, terörizmle ilgili uluslararası sözleşmeler ve protokollerle veya Güvenlik Konseyi'nin terörizm ile ilgili kararlarıyla uyumluluğunun sağlanması amacıyla yürürlüğe konmuş ağır bir suçun tanımıyla; veya

(b) Ulusal mevzuatla belirlenen ağır suç tanımının tüm unsurlarıyla, örtüşmelidir.”⁵⁶

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye makamlarına ülkenin ulusal mevzuatında yer alan terör tanımını yukarıdaki tanımla uyumlu hale getirmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır.

314. MADDE: SİLAHLI ÖRGÜTE ÜYE OLMAK

Terörün sorun teşkil eden tanımı, İçişleri Bakanı'nın bu bölümün başında yer alan sözlerinde ifadesini bulan şekilde terör eyleminden ne anlaşıldığını ortaya koymaktadır. Bir tarafta barışçıl gösteri, muhalefet ve devlet karşıtı görüşlerle, diğer tarafta aynı amaçlara ulaşmak için başvurulmuş şiddet eylemleri arasında fark gözetmeyen bu bakış, Türkiye'nin kolluk ve yargı görevlileri arasında kökleşmiş bir anlayıştır ve tam da bu raporda belirlenen türde sorunlu kovuşturmalara yol açmaktadır.

Bu yaklaşım ve bu yaklaşımdan kaynaklanan terör tanımının, özellikle Ceza Kanunu'nun 314. Maddesi'nde tanımlanan terör örgütü üyesi olmak suçuyla açılan kovuşturmalar üzerinde ciddi sonuçları olmaktadır. 314. Madde terör örgütüne üye olma suçuna karşılık olarak 10 ila 15 yıl hapis cezası öngörmektedir.⁵⁷ Aşağıdaki örneklerin de ortaya koyduğu üzere, kendi başına bir suç teşkil etmeyen veya ilk bakışta bir terör örgütüyle bağlantılı olduğuna dair kanıt oluşturmayan fiiller, savcılığın bu fiilleri terörist bir grupla aynı genel amaca sahip olarak algılaması nedeniyle, adeta öyleymiş gibi sunulmaktadır. Bunun sonucunda kişiler, yalnızca barışçıl ve kendi başına yasal Kürt yanlısı faaliyetlerde bulunmalarıyla ilişkili iddialar temelinde ötürü terör örgütü üyeliği suçundan yargılanmaktadır.

2011'in Ekim ayında İstanbul'da gerçekleştirilen tutuklama dalgasının ardından, 193 kişi hakkında PKK ile bağlantılı bir örgüt olan yasadışı Kürdistan Topuluklar Birliği (KCK) üyesi ya da destekçisi oldukları iddiasıyla kovuşturma açıldı. Sanıklar KCK'nın İstanbul yapılanması adına faaliyetlerde bulunmakla suçlanıyorlar. Yargılananlar arasında KCK yöneticisi olmak suçlamasıyla TCK'nın 314. maddesinden yargılanmakta olan akademisyen **Büşra Ersanlı** da bulunuyor. Ersanlı hakkındaki suçlamalar ağırlıklı olarak kendisinin, yasal olarak tanınan Barış ve Demokrasi Partisi'ne ait Siyaset Akademisi'ne katılımına dayanıyor.⁵⁸ Savcılar Siyaset Akademisi'nin KCK'nın bir kurumu olduğunu ve PKK'nin ideolojisini öğretmek ve örgüte yeni üyeler katmak amacıyla faaliyet gösterdiğini ifade ediyor.⁵⁹

Büşra Ersanlı aleyhindeki kanıtların tamamı, kendisinin, Siyaset Akademisi'ndeki rolü hakkında bilgi, yetkililerce KCK'nın amaçlarını desteklediğine inanılan barışçıl gösterilere katılması ve detayları aşağıda verilen ve polis araması sırasında evinde, arabasında ve işyerinde bulunan çeşitli not ve belgelerden oluşmaktadır.⁶⁰

Polis Büşra Ersanlı'nın telefonunu dinlemeye almış ve savcılık, iddianamesinde bu dinleme kayıtlarına dayanarak Ersanlı'nın KCK yöneticisi olduğunun kanıtı olarak aşağıdaki bilgileri sıralamıştır:⁶¹

Siyaset Akademisi'ne belgeler gönderdi; ders vermeleri için başka isimler tavsiye etti, derslerin programını sordu; 1 Eylül dünya barış günü gösterisine gitmeye niyetli olduğunu söyledi (ama başka işleri olduğu için gidemedi) ve gösteride polisin aşırı güç kullanmasından endişe ettiğini ifade etti; gösteriye katılmış olan biriyle (belirsiz bir yere) yolculuğa çıktı; anayasa hakkında *Roj TV*'ye konuşması için yapılan daveti o tarihte müsait olmadığı gerekçesiyle reddetti ve kendisinin yerine *Roj TV*'de başkalarının konuşup konuşamayacağını sorgu; BDP'nin desteklediği (Kürt sorununun çözümsüz kalmasını protesto etmek için) bir

oturma eylemine katılacağından söz etti; (akademisyen olarak çalıştığı) Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisans yapmak isteyen öğrencilere yardımcı oldu; (Alman Yeşiller Partisi'nce fonlanan bir dernek olan) Heinrich Böll Stiftung Derneği'nin yuvarlak masa toplantısına katılması için yaptığı daveti kabul etti; askeri operasyonlar ve KCK gözaltılarıyla ilgili basında çıkan haberler üzerine BDP milletvekili Sebahat Tuncel'le konuştu; askeri operasyonlar hakkında gazeteci Nuray Mert'le görüştü; İnsan Hakları Derneği tarafından telefon kısa mesajıyla Abdullah Öcalan'ın avukatlarıyla görüştürülmemesini protesto etmek için düzenlenecek toplantıya davet edildi.

Evi, arabası ve işyerindeki ofisinde yapılan aramalarda aşağıdaki bilgiler bulunarak, iddianamede kanıt olarak sunuldu:⁶²

Resmi makamlarca PKK'ya yakın olduğu iddia edilen *Fırat News* haber sitesine bilgi gönderdiğini yazdığı, "özerklik"le ilgili notların bulunduğu bir belge; savcılarn 2008 yılında Diyarbakır'da düzenlenen "yerel yönetimler ve kadın" konulu konferansla ilgili olduğunu belirttiği elyazısı notlar - devletin CEDAW sözleşmesine koyduğu çekincelere ve konfederalizme giden yolda atılacak adımlara gönderme yapan ve savcılarn KCK düşüncesini yansıttığını söylediği notlar; demokratik özerklik ve KCK yapılanmasının parçası olduğu iddia edilen kent konseyleri hakkında elle yazılmış notlar; KCK belgesi olduğu iddia edilen ve "kadın toplum sözleşmesi taslağı" olduğu söylenen herkesin ulaşabileceği bir belge. İddianamede, tartışılması amacıyla yaygınlaştırıldığı söylenen bu belgenin bulunduğu PJAk'a ait bir websitesinden, Türkiye çapındaki akademilerin faaliyetleriyle ilgili belgelerden, "Barış ve demokrasi için bin umut" başlıklı bir dergiden söz ediliyor.

Akademisyen Ragıp Zarakolu da, aynı davanın sanıklarından ve onun aleyhindeki deliller de benzer biçimde, Siyaset Akademisi'nin faaliyetlerinde yer almasıyla alakalı.⁶³ Ragıp Zarakolu'nun KCK üyeliği büyük oranda Siyaset Akademisi'nde ders vermesine dayandırılmış durumda. Ancak kendisi Ceza Kanunu'nun "terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etmek" suçunu düzenleyen 220. maddenin 7. paragrafından yargılanmaktadır. Ragıp Zarakolu'nun verdiği dersler ve akademiyle olan diğer bağlantılarını destekleyen kanıtlar, Zarakolu'nun Siyaset Akademisi'nin açılış ve mezuniyet törenlerinde bulunduğu dair basında çıkan haberlerden ibaret.⁶⁴ İddianamede alıntılanan basın haberlerinde, Ragıp Zarakolu'nun KCK hakkında yorum yaptığına dair herhangi bir bilgi bulunmamakta, yalnızca açılış töreninde olduğunu belirtilmektedir. Dicle Haber Ajansı'nın haberine göre, törende bulunan bir başka konuşmacı, sadece ortam dinlemesi ve telefon konuşmaları delil yapılarak Kürt siyasetçilerinin yargılanmaya çalışıldığı KCK operasyonlarını eleştiren bir konuşma yapmıştır. Haberde Ragıp Zarakolu'nun konuşmasında siyaset akademilerinin tüm dünyada sosyalist hareketlere önemli bir ivme kazandırdığını ve bunun Kürtler tarafından uygulanmasının anlamlı olduğunu söylediği belirtilmiş; Alman sosyalist hareketinin böylesi bir akademiden önemli ölçüde faydalandığını söyleyerek, Kürtlerden ve bu akademilerden öğrenecek çok şey olduğunu ve akademiye her konuda yardıma hazır olduğunu ifade etmiştir. Siyaset Akademisi'nin mezuniyet töreniyle ilgili bir haberde de, törene bir PKK üyesinin ablasının yanı sıra, bir BDP milletvekili ve aralarında Ragıp Zarakolu'nun da bulunduğu akademi eğitmenlerinin katıldığı yazmaktadır. Akademi kursiyerleri "yönetim sanatı", "felsefe", "kuantum fiziği", "uygarlık tarihi", "Ortadoğu tarihi", "Türkiye siyaset tarihi", "kadın kurtuluş ideolojisi", "demokratik ekolojik toplum", "kapitalist modernite ve demokratik konfederalizm" konularından mezun olmuştur.

İddianamede sunulan tek diğer kanıt ise bir tanık ifadesidir. Tanığın "etkin pişmanlık" çerçevesinde cezasının azaltılması ya da iptali için böyle bir girişimde bulunduğu anlaşılmaktadır. Etkin pişmanlık yasasına göre suçlu bulunan kişiler, başkaları aleyhine ifade vererek cezalarında indirim ya da cezanın iptalini sağlayabilmektedir.⁶⁵ Tanık Siyaset Akademisi'ne kursiyer olarak katıldığını, ancak akademinin

gerçek amacını [PKK'ye yardım etmek] öğrenince ayrıldığını öne sürmektedir. Tanık, ifadesinde derslerin PKK'nin eleman ve lojistik ihtiyacını karşıladığını bildiğini iddia etmektedir. İddianamede ayrıca, tanık ifadesine atıfla, evde tamiratta kullanmak için çivi ya da bir cep telefonu almanın normal bir şey olmasına rağmen, bunların PKK tarafından patlayıcı hazırlamak için kullanılabileceği ifade edilmektedir. Savcı bu örneklerle, Ragıp Zarakolu'nun derslerinin PKK'ye ve şehir hücrelerine silahlı üye kazandırmaya katkıda bulunduğu çıkarsamasını yapmıştır.⁶⁶

Ragıp Zarakolu'nun evinde, arabasında ve işyerinde yapılan aramada polis, el yazısıyla tutulmuş ve kendisinin tutuklanmasından önceki KCK operasyonlarında gözaltına alınan kişiler hakkında ve KCK'nın faaliyetleriyle hiç bir bağlantısı olmayan siyasetle alakalı başka notlar bulmuştur.⁶⁷

Büşra Ersanlı sekiz ayı aşkın tutukluluğun ardından Temmuz 2012'de şartlı tahliye edildi. Ragıp Zarakolu ise 2012'nin Nisan ayında tahliye oldu. 8 Mart 2013 itibarıyla davada 25 duruşması görülmüştü ve 193 sanıktan 118'i hala tutuklu olarak yargılanıyordu.

Sultani Acıbuca'nın hikayesi de örgütlenme, toplanma ve ifade özgürlüğü haklarının tasarrufuna ilişkin ki faaliyetlerin, terör örgütüne üyeliğin kanıtı olarak değerlendirilmesinin bir başka örneğini oluşturmaktadır. Sultani Acıbuca davasında, bu manada görülen faaliyet, Kürt haklarıyla ilgili barışçıl gösterilere katılmak ve silahlı çatışmanın sona ermesi çağrısı yapan bir sosyal harekete dahil olmaktan ibaretti.

62 yaşındaki **Sultani Acıbuca**, PKK ile sürmekte olan çatışmalarda oğullarını kaybetmiş ya da oğulları hapiste olan annelerin oluşturduğu "barış anneleri"nin bir üyesi. Ocak 2006 ile Mart 2008 arasındaki dönem zarfında İzmir'de altı barışçıl gösteriye katıldığı için ve bu gösterilerden birinde yaptığı konuşmaya dayanarak, 9 Haziran 2010 günü terör örgütü üyeliğinden mahkum oldu. Acıbuca konuşmasında barış çağrısı yapmış ve PKK ile Türk silahlı kuvvetleri arasındaki çatışmanın sonlanması talebini dile getirmişti. İddianamede yer alan suçlamalar, gösteriler sırasında polisin yaptığı çekimler, gösterilerden fotoğraflar ve ses kayıtlarına dayandırılıyordu.⁶⁸ Aşağıda da detaylı olarak anlatıldığı üzere, Sultani Acıbuca'nın suçlu bulunmasını sağlamak yönünde kanıt olarak sunulan fiiller ifade, örgütlenme ve barışçıl gösteri yapma hakkının koruması altındadır.

Sultani Acıbuca hakkındaki kovuşturma 2008 yılında açıldı. İddianamede aşağıdaki suçlamalar yer almaktaydı: terör örgütüne üye olmak (TCK madde 314), terör örgütü propagandası yapmak (Terörle Mücadele Kanunu (TMK) madde 7/2) ve bir suçu veya suçluyu övmek (TCK madde 215). Savcılık, iddiasını Sultani Acıbuca'nın, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından ifade özgürlüğünün izin verilebilir sınırları kapsamında değerlendirilen sloganlar atan bir gruba dahil olmasına dayandırmıştı. Bu sloganlar arasında "yaşasın barış, yaşasın Öcalan" ve "kadınlar kavga değil özgürlük istiyor" bulunuyor.⁶⁹ Savcılıkça suç teşkil eden fiilleri övdüğü söylenen konuşmasında Sultani Acıbuca barış çağrısı yapmıştı.⁷⁰ Konuşmasında şehitlerle gerillaların durumunun aynı olduğunu söyleyerek Türk ve Kürt kadınlara birleşme çağrısında bulunmuştu. Başbakan Erdoğan'a oğlunu askere göndermesi için seslenmiş ve şöyle demişti: "Erdoğan da oğlunu askere göndersin, Kürt ve Türklerin fakir olanları oğullarını askere gönderiyor, biz onlardan kavga istemiyoruz kendi çocuklarını askere göndersinler. Bizi memleketimizden ettiler, evimizden ettiler, gelinlerimiz Türktür, kızlarımızı Türklere verdik, yaşasın halkların kardeşliği, yaşasın kadınların özgürlüğü".

Sultani Acıbuca nihayetinde sadece terör örgütü üyeliğinden mahkum edilerek altı yıl üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Mahkeme Acıbuca'yı terör örgütü propagandası yapmak veya suçu ve suçluyu övmek suçlarından, bu fiillerin "suçlu bulunduğu terör örgütü üyeliği suçunun unsurları" olduğu gerekçesiyle mahkumiyet

vermedi.⁷¹ Mahkeme Sultani Acıbuca'nın terör örgütü üyesi olduğu hükmüne şu temelde vardı: Mahkemenin – herhangi destekleyici bir kanıtla atıfta bulunmaksızın yaptığı - yorumuna göre Acıbuca, PKK'nin propaganda amacıyla kurduğu bir grup olan barış annelerinin üyesiydi; bu grup adına İzmir'de faaliyetlerde bulunuyordu; bu gösterilerde aktif bir rol oynuyor ve slogan atıyordu; terör propagandasına varan (yukarıda anılan) bir konuşma yapmıştı ve gösteri sırasında diğerlerinin tekrarlaması için sloganlar atmıştı.⁷²

Savcılık, gösterilerin gerçekleşmiş olması ve bu raporda anlatılan diğer vakalarda PKK ile bağlantılı olduğu iddia edilen, Türkiye dışından yayın yapan televizyon kanalı *Roj TV*'de haber olarak yayınlanması ötesinde, bu grupla PKK arasındaki bağlantıya ilişkin herhangi bir kanıt ortaya koymadı.

Mahkeme, Sultani Acıbuca'nın eylemlerinin, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, örgütsel faaliyetlere “yoğun ve sürekli katılım” derecesine vardığı ve “kitle içerisindeki ağırlığı” göz önüne alındığında silahlı terör örgütüne üye olmak suçunu oluşturduğu kanaatine vardı.⁷³ Şubat 2013 itibarıyla davayla ilgili kararın Yargıtay'da sonuçlanması bekliyordu.

220/6. MADDE: TERÖR ÖRGÜTÜ ADINA SUÇ İŞLEMELERİ

Türk Ceza Kanunu'nun 220/6. maddesi devlete, mahkemede terör örgütü üyesi olduğu kanıtlanmamış kişileri, “örgüt adına” bir suç işledikleri addedildikleri takdirde, örgüt üyesiymiş gibi cezalandırma olanağı vermektedir. Paragrafın tamamı şöyledir:

“Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan da cezalandırılır. Örgüte üye olmak suçundan dolayı verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir.”

Mahkemeler, suç sayılan bir eylemin işlenmesi talimatına veya “terör örgütüne” ispatı mümkün herhangi bir bağlantıya ilişkin az delil bulunan, suç fiili iddiası hakkında ağırlaştırılmış cezalar verirken, bu maddeyi dayanak olarak kullanagelmıştır. Örgütün doğrudan üyesi olma suçunun yargılandığı davalarda olduğu gibi, “örgüt adına” işlendiği iddia edilen suçta destekleyici nitelikteki kanıtlar çoğu zaman gösterilere katılım ya da Kürt meselesine dair yazılar yazmanın ötesine geçmiyor.

Vedat Kurşun'un yargılanması, 220/6. maddeden açılan kovuşturmanın ifade özgürlüğü üzerinde yarattığı tehditlerden bir çoğunu gözler önüne sermektedir. Davanın dayandırıldığı yegane zemin, Şubat 2007 ile Haziran 2008 tarihleri arasında yayınlanan ve mahkemenin “terör örgütü propagandası yapmak” suçunu teşkil ettiğine hükmettiği gazete haberlerinin içeriğidir. Üstelik, mahkemenin bu delilleri tarifi üzerinden bakıldığında dahi, sözkonusu içeriğin olarak ne savaş propagandası ne de başka bir şiddet türünü savunulması anlamına gelmediği açıktır.⁷⁴

Türkiye'nin tek Kürtçe yayın yapan gazetesi olan *Azadiya Welat*'in sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Vedat Kurşun'un, “terör örgütü adına suç işlemek” iddiasıyla 220/6. maddeden ve bir çok kez de “terör örgütü propagandası yapmak” iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 7/2. maddesinden yargılanmasına 2009 yılının Ocak ayında başlandı. Hakkındaki suçlamaların tebliğinin ardından 30 Ocak 2009 günü tutuklu yargılanmasına karar verildi ve iki buçuk yıl boyunca hapiste kaldı. Mahkeme 33 ayrı iddianameyi tek bir dava altında topladı.⁷⁵ Mayıs 2010'da Vedat Kurşun her iki maddeden suçu sabit görülerek mahkum oldu. Mahkeme Vedat Kurşun'a 220/6. maddeden 12 yıl hapis cezası verdi.⁷⁶ “Terör örgütünün propagandasını yapmak” suçunu düzenleyen maddeyle ilgili olarak ise, mahkeme 103 defa her biri birer yıl altı aylık hapis cezasına hükmetti. Böylelikle propaganda suçundan 152 yıl 6 ay, üyelik suçundan ise 12 yıl olmak üzere Vedat Kurşun'a verilen cezalar toplamda 116 yıl 6 ay boyunca hapsine tekabül etmişti.⁷⁷

Uluslararası Af Örgütü davada sunulan gazete yazılarının tamamını incelememekle birlikte, yetkililerin

davayla ilgili görüp mahkemeye delil olarak sunduğu alıntılarn tamamını okumuştur. Vedat Kurşun davasındaki 13 Mayıs 2010 tarihli karar bir kaç açıdan kaygılara mahal vermektedir. Vedat Kurşun, yalnızca gazete haberlerine dayandırılarak ve Kurşun'un yasaklı örgütle bağlantısına dair herhangi bir kanıt sunulmamış olmasına rağmen, "terör örgütü adına suç işlemek"ten suçlu bulundu.⁷⁸ Ayrıca, gazete yazılarına dayandırılarak birden çok defa "terör örgütü propagandası yapmak" suçundan da mahkum oldu; oysa ki, en azından mahkemeye kanıt olarak sunulan alıntılar incelendiğinde şiddeti teşvik etmediği ve bu nedenle, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir.⁷⁹ Mahkeme bu yazıları, Türkiye'nin doğu ve güney-doğu bölgelerinden "Kürdistan", PKK 'nin silahlı üyelerinden "gerilla" ve Abdullah Öcalan'dan "halk önderi" ve "KCK lideri" olarak bahsedilmesini gerekçe göstererek PKK propagandası olarak değerlendirmiştir. Buna ek olarak, davada sunulan delilin ağırlıklı kısmı, içeriğine veya şiddete tahrik suçuna varıp varmadığı tartışılmaksızın, gazetenin PKK tarafından yapılan açıklamaları yayınlamış olması temeline dayanıyordu. .⁸⁰

Mahkeme nihai kararında, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2008 tarihli bir kararına atıfta bulunarak şöyle demektedir:

"... örgütün genel çağrısı, örgüte ait yayın organlarının yayınları ve çağrıları ile somutlaşmış olup bu çağrının belirli bir kişiye yapılmış olmasına gerek bulunmamaktadır. Örgütün bilgisi ve istemi doğrultusunda gerçekleştirilen bu eylemlerin örgüt adına gerçekleştirildiği sabittir. Örgüt adına gerçekleştirilen bu eylemlere katılan sanıkların eyleminin diğer suçların yanında 5237 Sayılı TCK'nun 314/3 ve 220/6 maddeleri yollamasıyla 314/2 maddesine de aykırılık oluşturduğu ....."⁸¹

Mahkeme, Vedat Kurşun'un şiddete tahrik ettiğine veya PKK'nin faaliyetlerine katıldığına veya katılmaya niyetlendiğine dair herhangi ek delil sunmaya gerek görmeden, *Azadiya Welat*'ta yayınlanan yazıların içeriklerinin kendi başına Vedat Kurşun'u terör örgütü adına suç işlemekten mahkum etmeye yeterli olduğunu söylemiştir.

Yargıtay 22 Şubat 2011 günkü kararında yerel mahkemenin 220/6. maddesinden aldığı karar bozarak sunulan delillerin [gazete yazılarının içeriklerinin] "terör örgütü adına suç işlemek" suçundan mahkumiyet kararı verilmesine yeterli olmadığına hükmetmiştir.⁸² Ancak Yargıtay, Vedat Kurşun'un TMK'nın 7/2. maddesi gereği "terör örgütü propagandası yapmak" suçunu işlediği hükmünü onamış, fakat 103 kez ayrı ayrı aynı maddeden mahkum edilemeyeceği kararına varmıştır. Kararın Yargıtay'dan bozulmasını takiben yerel mahkeme Haziran 2011'de Vedat Kurşun'u 220/6. madde bakımından beraatine, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesinden ise 10 yıl 6 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına hükmetti.⁸³ Yerel mahkeme, iki yıl altı ay tutukluluk süresinin ardından Temmuz 2012'de Yargıtay'ın kararını ve "terör örgütü propagandası" suçundan verilen 10 yıl 6 aylık hapis cezasını teyit etti. Mahkeme ayrıca, "Üçüncü yargı paketi" ile yasalaşan şartlı ceza erteleme hükümleri uyarınca Vedat Kurşun'un tahliyesine karar verdi.⁸⁴

Uluslararası Af Örgütü, 220/6. Maddenin ne gerçekten terörizmle ilişkili suçlardan dolayı kişilerin yargılanmasında gerekli olduğu, ne de uygulamada ifade özgürlüğü hakkını koruyacak şekilde kullanıldığı kanısındadır. Bu sebeple, Uluslararası Af Örgütü bu maddenin iptal edilmesini ve meşru kovuşturmaların Ceza Kanunu'nun terör örgütüne üyelik veya yardım etme niyetinin kanıtlanmasını gerektiren mevcut diğer maddelerinden açılmasını tavsiye etmektedir.

220/7. MADDE: TERÖR ÖRGÜTÜNE YARDIM ETMEK

Türk Ceza Kanunu'nun 220/7. maddesi terör örgütüne yardımı suç olarak düzenlemektedir. 220/6. maddenin aksine bu madde, başka bir suçun işlenmiş olmasını gerektirmeksizin tek başına suç teşkil etmektedir. Ancak bu madde de, madde 220/6 gibi, sanıkların yardım etmekle suçlandıkları örgütün

üyeleriymiş gibi cezalandırılmasına izin vermektedir. Maddenin tamamı şöyle ifade edilmiştir:

"Örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi olarak cezalandırılır. Örgüt üyeliğinden dolayı verilecek ceza, yapılan yardımın niteliğine göre üçte birine kadar indirilebilir"

220/6. madde gibi bu madde de, ifade, örgütlenme ve toplantı özgürlüğü hakları kapsamında değerlendirilmesi gereken fiillerin yargılanmasında sıklıkla kullanılmaktadır. Gerçekten de, savcıların kovuşturmalarda 220/6 veya 220/7. maddelere başvurma tercihlerinin genellikle keyfi olduğu, bazen maddelerden birinden, bazen diğerinden – ve bazen de doğrudan 314. Maddeden (terör örgütü üyeliği) kovuşturma açtığı anlaşılmaktadır. 220/6. madde çerçevesinde açılan kovuşturmalarda olduğu üzere, savcılar bir kişiye 220/7. maddeden suç isnad ettiklerinde, genellikle bir terör örgütüyle bağlantısını gösteren kanıtları çoğu zaman ortaya koymadıkları gibi, zanlının yasaklanmış örgüte yardım ettiği iddiasının dışında, herhangi bir cezai suça karışmış olduğunu, ya da yardım ve yataklık ettiğini kanıtlamaya da çabalamamaktadırlar..

220/7. maddenin ifade, örgütlenme ve toplanma veya diğer insan haklarını ihlal eder biçimde kullanılmamasını sağlamak Türkiye makamlarının sorumluluğundadır. Hükümet bu doğrultuda savcılar için bir kılavuz hazırlayıp dağıtarak silahlı bir gruba yardım fiilinin ne zaman suç olarak değerlendirilebileceğine dair net kriterler ortaya koymalıdır. Bu kriterler içerisinde, söz konusu yardımın bizatihi yasalarla belirlenmiş bir suç olması ya da suçun planlanması veya işlenmesiyle doğrudan doğruya bağlantılı olması gereği de yer almalıdır. Bu fiillerin işlendiğine dair delil bulunmaması durumunda, kanunlar dahilindeki bir eylemde bulunmuş, örneğin barışçıl bir gösteriye katılmış kişi hakkında bu yönde hukuki bir çıkarsamada bulunulmamalıdır. Kanuni yollarla icra edilen bu tür fiiller, bir terör örgütüne paylaşılan amaçlara hizmet etse dahi, bu durum geçerlidir. Kanuni faaliyetlerde bulunan kişinin taşıdığı saikler yargılama açısından konu dışıdır: kanuni bir fiil gerçekleştiren ve bir suç fiilinin planlanması ve işlenmesine katılmamış veya yardım ve yataklık etmemiş hiç kimse, yalnızca siyasi görüşleri nedeniyle suçlanmamalıdır.

Ahmet Şık ve Nedim Şener hakkındaki kovuşturma, özgür ifade olarak değerlendirilmesi gereken tartışmalı, hükümet karşıtı yazıların, yazarın terör suçuna karıştığının delili olarak kullanılmasına bir diğer örnektir. Ahmet Şık ve Nedim Şener halen devam eden "ODATV davası" kapsamında yargılanan gazeteciler arasındadır. ODATV hükümeti eleştiren ve "Ergenekon Silahlı Terör Örgütü" nün "medya yapılanmasının bir parçası" olarak örgüte destek vermekle suçlanan bir haber sitesi.⁸⁵

Ahmet Şık ve Nedim Şener, yıllardır kamu yetkililerinin suiistimalleri üzerindeki örtüyü kaldırmak için çalışan araştırmacı gazeteciler. Her ikisi de daha önce yaptıkları haberler nedeniyle yargılanmıştı. Ahmet Şık ve Nedim Şener ODATV davasında TCK'nın 220/7. maddesi uyarınca, "bilerek ve isteyerek terör örgütüne yardım etmek"le suçlanıyorlar. 3 Mart 2011 tarihinde gözaltına alınan gazeteciler 12 Mart 2012'de tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar. Mart 2013 itibarıyla sanık olarak yargılandıkları dava devam etmekteydi.

Davanın iddianamesinde Ergenekon, ekonomik kriz, etnik çatışma ve terör yoluyla kaos ve karmaşa yaratıp devleti zayıflatmak ve ülkeyi yönetilemeyecek hale getirmek suretiyle hükümetin zor kullanılarak devrilmesini mümkün kılmayı amaçlayan silahlı terör örgütü olarak tanımlanmaktadır.⁸⁶ İddianame, çeşitli medya organlarını ya bu stratejiyi desteklemek amacıyla kurulmuş, ya da Ergenekon'un kontrolü ve yönetimi altına girmiş olarak tarif etmektedir. İddianamede ODA TV haber sitesinin, Ergenekon ana davası sanıklarından Yalçın Küçük'ün yönetiminde, halkı Ergenekon silahlı terör örgütünün [siyasi] amaç ve hedefleri doğrultusunda etkilemek amacıyla yayın yaptığı öne sürülmektedir.

İddianame kapsamında Ahmet Şık aleyhinde sunulan deliller ağırlıklı olarak kendisinin yazdığı ve “İmam’ın Ordusu” başlığıyla yayınlanması planlanan bir kitabın taslağına dayandırılmaktaydı.⁸⁷ Şimdilerde yayınlanmış olan bu kitapta, Adalet ve Kalkınma Partisi’ni (AKP) destekçisi Fetullah Gülen cemaatinin devlet kurumları ve sivil toplum içinde yaygın bir örgütlenme içinde olduğu iddia ediliyor.

Kitabın Ergenekon’u ve strajesini övdüğü veya Ahmet Şık’ın örgütte aktif bir rol oynadığını ispatladığına dair herhangi bir iddia bulunmamaktadır. İddianame kitabın Ergenekon’un amaçlarını desteklemek amacıyla yazıldığını savunmaktadır. Bu ithamı destekleyici delil olarak da, kitabın bir taslağının ODA TV’ye ait bilgisayarlardan birinde bulunması ve yine aynı arama sırasında ODA TV bilgisayarlarında bulunan, “ulusal medya 2010” başlıklı bir word belgesinde de bunun tartışılması gösterilmiştir.⁸⁸ Yetkililer kitabın Ergenekon’un örgütsel strateji belgesi olduğunu iddia etmektedir.⁸⁹ Davanın ODA TV’de çalışan gazeteci sanıkları, suçlamaları reddetmekte ve strateji belgesinin orijinalliğine de itiraz ederek bu belgenin bilgisayarlara başkaları tarafından yerleştirildiğini öne sürmektedir. İddianameye göre, kitap Ergenekon terör örgütünün talimatıyla yazılmıştır ve strateji belgesinde de, örgütün Ahmet Şık’ı – stratejisinin bir parçası olarak – etkileme çabalarına işaret edilmektedir.⁹⁰ Ancak strateji belgesinde Ahmet Şık’ın Ergenekon örgütünde aktif bir rol oynadığına ilişkin hiçbir referans bulunmamaktadır.

Kitabın taslağı ve tartışmalı word belgesine ek olarak, savcılar Ahmet Şık’ın teknik takipte elde edilmiş bir telefon görüşmesini de mahkemeye delil olarak sundu. Şık bu görüşmede, ODATV’ye yapılan baskında ODATV bilgisayarlarında kendi kitabının taslağının ele geçirildiğine ilişkin olarak medyada çıkan haberlerin ardından kendinin de gözaltına alınabileceği ihtimali üzerine konuşuyor.

Polis henüz yayınlanmamış kitabın kopyalarına el koymak amacıyla, Ahmet Şık’ın evine, avukatlarının bürolarına, yayınevine ve daha önce çalıştığı Radikal gazetesine baskınlar düzenledi. Ne bu baskınlarda ne de dinlemeye alınan telefon görüşmelerinde Ahmet Şık’ın Ergenekon’la ve hatta ODATV ile bağlantısını kanıtlayacak herhangi bir delil bulunamadı.

Tutuklu bulunduğu cezaevinden tahliye edildiği sırada yaptığı bir açıklama yüzünden, Ahmet Şık hakkında bir dava daha açılmıştır. Söz konusu açıklamada, kendisine yönelik kovuşturmayı, arkasında siyasi saikler bulunduğu, haksız olduğu ve yürüttüğü gazetecilik faaliyetlerini hedef aldığını söyleyerek eleştirmişti. İddianameye göre Şık bu beyanında şu sözleri sarf etmişti: “(...) *Ben sadece nerede kalmıştık diyorum ve kaldığım yerden de devam edeceğim. Bundan sonra eğer bu bir savaşa savaş şimdi başlıyor. Herkes ayağını denk alsın. Burada bir adalet yok. Bu komployu kuranlar cezaevine girecek*”. Savcılar bu açıklamanın yargıyı tehdit suçunu oluşturduğunu iddia etmekte. İddianamede şöyle deniyor: “(...) *şüphelinin beyanlarında geçen yukarıda yazılı bir kısım sözlerin eleştirisi ve düşünce özgürlüğü kapsamında bulunmadığı, silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan tutuklanarak yargılanan şüphelinin meskur tehdit eylemlerinin bireysel güç ve kuvveti aşacak nitelikte, var olan veya varsayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanarak; hakaret eylemlerinin ise kamu görevi yapan mağdurların onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etmek suretiyle saldırıda bulunmak şeklinde gerçekleştiği, şüphelinin eylemlerindeki devamlılığın suç kastının yoğunluğunu da gösterdiği tüm soruşturma kapsamından anlaşılmaktadır*”.⁹¹ Bu -suçlamanın temeli, Ahmet Şık’ın şiddet içeren yöntemler uygulayan “Ergenekon silahlı terör örgütü”nin bir parçası olduğu ve bu bağlamda, açıklamasında geçen “savaş” kelimesiyle yargılama sürecini ima eden bir hüsnütahir kullanmadığı, aksine gerçek anlamda şiddeti kastettiği varsayımına dayandırılmıştır. Bu suçlama, Ahmet Şık’ın, kendisinin gazetecilik faaliyetleri nedeniyle siyasi bir kovuşturmanın mağduru olduğuna ilişkin açıklamalarını göz ardı etmektedir.

Ahmet Şık, yukarıdaki açıklamasının bir sonucu olarak açıklamalarının “hakim ve savcılar terör örgütünün

hedefi haline getirdiği ve tehdit ettiği” gerekçesiyle, hakkında Türk Ceza Kanunu’nun 106.Maddesinden (şiddet tehdidi) açılmış bir davayla daha yargılanmaktadır.

Davada Nedim Şener aleyhine, “bilerek ve isteyerek terör örgütüne yardım ettiği”ni desteklemek üzere sunulan deliller, bir ODATV çalışanının bir haberle ilgili olarak kendisini aradığı bir telefon konuşması ile ODATV sanıkları Soner Yalçın ve Hanefi Avcı ile yaptığı ve herhangi bir suçla bağlantılı olmayan telefon konuşmalarının kayıtlarıdır.⁹² İddianamede ayrıca, polisin ODATV’nin dijital arşivlerinde Nedim Şener’in “Ergenekon belgelerinden Fetullah Gülen ve Cemaat” adlı kitabının bir taslağını da bulduğu belirtilmektedir.⁹³ Bu da Şener’in Ergenekon'un medya yapılanmasının içinde yer aldığı kanıtı olarak sunulmuştur. Savcılar yukarıda sözü edilen tartışmalı word belgesindeki “Nedim” ifadesiyle Nedim Şener’i kast edildiğini ve bunun da kendisinin “Ergenekon silahlı terör örgütü”yle bağlantısını kanıtladığını iddia etmektedir. Nedim Şener ayrıca, ODATV sanığı Hanefi Avcı’nın Fetullah Gülen cemaatinin devletteki yapılanmasını incelediği “Haliçte yaşayan Simonlar” adlı kitabı ile, Ahmet Şık’ın İmam’ın Ordusu adlı kitabının yazılmasına da, Ergenekon adına yardım etmele de suçlanmaktadır.⁹⁴

7/2. MADDE: TERÖR ÖRGÜTÜ PROPAGANDASI YAPMAK

Halen yürürlükteki Terörle Mücadele Kanunu’nun 7. Maddesinin 2. paragrafı şöyledir:

Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan yaygın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükümlenir. Ancak, yaygın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.

Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

- a) *Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.*
- b) *Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşmese dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;*
  1. *örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,*
  2. *slogan atılması,*
  3. *ses cihazları ile yayın yapılması,*
  4. *terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.*

İçerdiği ifadelerin kapsamının geniş olması ve hakim ve savcılarının genel tutumu sebebiyle, bu maddenin uygulanmasında çoğu zaman, bir terör örgütünce de paylaşılan siyasi hedeflerin savunulması – ki, ifade özgürlüğü hakkı kapsamında değerlendirilmelidir - ile gerçekten suç olarak nitelendirilmesi gereken ve şiddet eylemlerini ve yöntemlerini teşvik eden beyanlar arasında bir ayırım yapılmamaktadır.

“Dördüncü yargı paketi” tasarısında 7/2. Madde’de aşağıdaki değişiklik önerilmektedir (değişiklik

önerilen bölümler kalın yazılmıştır):

*Terör örgütünün, **cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösterecek veya övecek ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik edecek şekilde** propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında arttırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenmesine iştirak etmemiş olan yayın sorumlularını hakkında da bin günden beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.*

- *Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.*
- *Toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşme dahi, terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde;*
  - *örgüte ait amblem, resim veya işaretlerin asılması ya da taşınması,*
  - *slogan atılması,*
  - *ses cihazları ile yayın yapılması,*
  - *terör örgütüne ait amblem, resim veya işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.*

Önerilen değişiklik suçun kapsamını daraltmaktadır;bu yolla sözkonusu maddenin mevcut içeriği temelinde,, silahlı gruplarca paylaşılan siyasi hedefleri destekleyici beyanlar hakkındaki yargılamalar gibi, yargısal istismara varan türden bazı kovuşturmanın açılmasını engelleyebilir. Ancak önerilen değişiklik dahi, tehdit ve cebir kavramlarını, bunları şiddetle ilişkilendiren bağı açık bir şekilde belirlemeksizin muğlak biçimde kullanması nedeniyle, hala çok geniş kapsamlı kalmaktadır. Sonuç itibarıyla, bu Maddenin şiddete tahrik suçuna varmayan ifadeler hakkında kovuşturma başlatmak için kullanılma ihtimali hala sabittir. Üstelik son derece sorunlu olan b) paragrafı, hala yürürlükte kalacak ve halen bu Maddenin kullanımından doğan ihlallerin (bkz. aşağıdaki Sultani Acıbuca davası, sayfa 22) devamına imkan tanıyacaktır. Paragraf b) ifade özgürlüğüne uluslararası insan hakları hukukunun izin verdiği kısıtlamalardan çok daha fazla sınırlama getirdiği için tamamen iptal edilmelidir.

İlk paragraf ise, şiddet içeren suç yöntemlerinin propagandasının yapılması şartını açıkça gerekli kılacak biçimde düzeltilmelidir.

Yetkililerin, savaş propagandası yapmaya ya da şiddete veya ayrımcılığa tahrik teşkil eden ve nefret savunuculuğuna varan beyanları kovuşturması kesinlikle meşrudur. Bu tür beyanlar, ifade özgürlüğü hakkının korumasında değildir; nitekim, yukarıda da belirtildiği gibi, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 20. maddesi bu tür beyanların yasaklanması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Ancak, Uluslararası Af Örgütü'nün incelediği davalarda 7/2. madde, ifade özgürlüğü hakkını çiğneyerek, şiddet içermeyen görüşleri yargılamak için kullanılmıştır.

Uluslararası Af Örgütü'nün incelediği davalarda, anaakım medyada yazan gazetecilerin Kürt hakları ve politikasıyla ilgili yorumları nedeniyle sıklıkla kovuşturmaya uğradıkları görülmektedir. Özellikle PKK ile ilgili konular, PKK liderleriyle yapılan röportajlar ya da PKK veya diğer silahlı grupların yaptığı

açıklamaların yayınlanması, çoğu kez kovuşturma açılmasıyla sonuçlanmaktadır. Kürt gazetelerinde yazan bazı gazeteci ve yazarlar, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesi ve "terör örgütünün bildiri ve açıklamalarını basma ve yayınlama" suçunu düzenleyen 6/2. maddesinden, yayınlanan metinler şiddeti savunmasa ya da nefrete tahrik etmese dahi, defalarca yargılanmıştır. Yargı makamları ayrıca, Kürt hakları ve politikalarıyla ve yetkililerce silahlı grupların sempatisini olarak algılanan sol gruplarla bağlantılı siyasi miting ve gösterilerde yapılan konuşmalardaki şiddet içermeyen ifadeler hakkında da, 7/2. madde çerçevesinde kovuşturmalar açmışlardır (örneğin bkz. Sultani Acıbuca davası, sayfa 22).

Uluslararası Af Örgütü'nün gözden geçirdiği davalarda, mahkemelerin AİHM içtihadını gözardı edip, ifade özgürlüğü hakkına ilişkin uluslararası hukukun izin verdiği kısıtlamaları yanlış yorumlayarak "terör örgütü propagandası yapma" suçunu düzenleyen 7/2. maddeden mahkumiyet kararları verdiği görülmektedir. Örneğin, gösterilerde "Biji Serok Apo" gibi sloganların atılması, AİHM tarafından defalarca ifade özgürlüğü hakkının koruması altında değerlendirilmiştir.⁹⁵ Bu tür sloganlar atanlar hakkında 7/2. maddeden kovuşturma açılmaya devam edilmektedir. (bkz. Sultani Acıbuca davası, sayfa 22)

Uluslararası Af Örgütü'nün ele aldığı birkaç yargılamada, yerel mahkemelerin AİHM'in *Zana v. Türkiye* ve *Sürek v. Türkiye*⁹⁶ kararlarına atıf yaptığı görülmektedir. Bu iki davada da AİHM, 7/2. maddeden açılan kovuşturmanın, söz konusu ifadelerde şiddetin savunulduğu anlaşıldığından, ifade özgürlüğü hakkını ihlal etmediğine karar vermiştir.⁹⁷ AİHM'deki *Zana v. Türkiye* davasında başvuran PKK'nin kullandığı şiddet yöntemlerini destekler nitelikte bir beyanda bulunmuştur. AİHM kararında, basına yapılan sözkonusu açıklamayı alıntılanmıştır: "... PKK'nin ulusal kurtuluş hareketini destekliyorum. Katliamlardan yana değiliz, yanlış şeyler her yerde olur. Kadın ve çocukları yanlışlıkla öldürüyorlar. ..." ⁹⁸ *Sürek v. Türkiye* davasında ise AİHM, "katliam", "zulüm" ve "cinayet" gibi göndermelerin yanı sıra, "Faşist Türk ordusu", "TC cinayet çetesi" ve "emperyalizmin kiralık katilleri" gibi etiketlerin kullanılması ile diğer tarafa kara bir leke vurulmasına ilişkin açık bir kasıt olduğunu kabul etmektedir". AİHM'in kanaatine göre "söz konusu mektuplar, temel duyguların çalkalandırılması ve halen ölümcül şiddet şeklinde kendini göstermiş olan bileşik önyargıların katılaştırılması ile kanlı bir intikama çağrı şeklinde değerlendirilebilecektir". Bunun yanı sıra, "mektubun kişileri isimleri ile tanımlayarak, bunlara karşı olan nefreti alevlendirildiği ve bu şahısların fiziksel şiddet tehlikesine maruz bırakıldığı"na da dikkate alan Mahkeme, söz konusu konuşmaların şiddetin yüceltilmesi anlamına geldiğini tesbit etmiş ve bunu, başvuranın ifade özgürlüğü aleyhindeki müdahale için ilgili ve yeterli bir dayanak olarak kabul etmiştir.⁹⁹ Yerel mahkemelerin verdikleri mahkumiyetleri gerekçelendirmek için *Zana v. Türkiye* ve *Sürek v. Türkiye* kararlarına atıfta bulunduğu davaların konusu olan ifadeler, çok farklı olup, örneğin aşağıda aktarılan Aydın Budak davasında olduğu gibi, şiddeti yüceltmeyen bir biçimde, PKK'nin tartışılması niteliğindedir.

Uluslararası Af Örgütü, 7/2. maddenin uluslararası insan hakları hukuk standartlarına uygun olarak yalnızca şiddete tahrikin savunulmasını yasaklayacak şekilde değiştirilmesi yönünde Türkiye makamlarına çağrıda bulunmaktadır.

Cizre belediye başkanı **Aydın Budak**, 2008 yılında, Türkiye'de durumun düzelmesinin PKK'nin tek taraflı ateşkesi sayesinde olduğunu ifade ettiği ve devletin durumu düzeltmek için hiçbir şey yapmamaktan ibaret olan sicilini eleştirdiği bir konuşma yaptı. Aydın Budak devleti ayrıca barışçıl çözüm için müzakere yapmamak ve PKK'nin müzakere için sunduğu fırsatları göz ardı etmekle de eleştirdi. Aydın Budak 20 Mayıs 2008 tarihinde Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesi çerçevesinde, "silahlı örgüt propagandası yapmak"tan suçlu bulundu.¹⁰⁰ Mahkeme gerekçeli kararında, Budak'ın (davanın tek delili olan)

konuşmasının, Avrupa Konseyi terörün engellenmesi Sözleşmesi hükümleri kapsamında terör suçu sayılan fiillerin işlenmesi için halkı kışkırtmaya vardığına hükmederek, Sözleşme'nin doğrudan terör suçlarının yüceltilmesini gerektirmediğini kaydetti.¹⁰¹ Ancak mahkeme, Sözleşme'nin gerektirdiği şiddete tahrik etme niyetini desteyebilecek hiç bir kanıt ortaya koymadı ve kararını açıkça ateşkesi savunan konuşmanın metnine dayandırdı.¹⁰² Mahkeme, PKK üyelerinden barış elçileri olarak bahsedilmesi ve Abdullah Öcalan'ın muhatap alınmasının şart olduğuna dair ifadelerin kullanılması nedeniyle, konuşmanın PKK şiddet faaliyetlerinin ve yöntemlerinin propagandası anlamına geldiğini söyledi. Mahkeme Budak'ı ceza indirimleri ve seçimlerde aday olma ve kamu görevi yapma haklarından mahrumiyet kararı ile birlikte, on ay hapis cezasına çarptırdı.¹⁰³ Mahkumiyet ve ceza, Yargıtay tarafından Mart 2012'de onandı. Şubat 2013 itibarıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurunun süreci devam etmekteydi.

Ziya Çiçekçi davası, Kürt meselesiyle ilgili konulardaki meşru ancak tartışmalı analiz ve görüşlerin 7/2. maddeden kovuşturulmasına tipik bir örnek teşkil etmektedir.

2010 yılında, İstanbul 17. Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi sorumlu yazı işleri müdürü **Ziya Çiçekçi**'yi "terör örgütü propagandası yapmak" suçundan Terörle Mücadele kanunu'nun 7/2. maddesinden suçlu buldu. Karar Günlük gazetesinde yayınlanan "Operasyonlara dur demeli" başlıklı PKK'ye yönelik operasyonlara karşı çıkan ve "PKK: PeKeKe mi PeKaKa mı?" başlıklı PKK'nin Kürtçe ve Türkçe telaffuzlarından bahseden iki ayrı yazıyla ilgiliydi. İkinci makale Pekeke olarak telaffuz edenlerin daha barış yanlısı olduğu görüşünü ifade etmekteydi.¹⁰⁴ Bu gazete yazıları şiddeti tahrik etmeyen analiz ve eleştiri içermektedir.

Mahkeme "Operasyonlara dur demeli" adlı yazıdan şu alıntıya atıf yapmıştır:

"[Operasyonlar] Devletin Kürt Özgürlük Hareketini ezerek bu sorundan kurtulma zihniyetini destekliyorlar, bazı Öcalan ve PKK düşmanlarının dillendirdikleri 'PKK olmasaydı gerilla mücadele vermeseydi Türkiye'de bu sorun daha kolay çözüldü' yaklaşımı bir safsatadır".

Mahkeme "PKK: PeKeKe mi PeKaKa mı?" yazısından alıntıladığı aşağıdaki ifadenin "terör örgütü propagandası yapmaya" vardığını belirtmiştir:

Yalnız şu gerçek var ki Kürt sorununun demokratik çözümünde veya Kürtlerin doğal haklarının hukuk tarafından güvence altına alınmasından yana olanlar, PKK'yi telaffuz ederken genellikle PeKeKe diyor söylüyorlar...Kürt Sorununun çözümünden yana olmayanlar "Pekaka" diye vurgu yapıyorlar."

Mahkeme, bu ifadelere dayanarak Ziya Çiçekçi'yi bir yıl altı ay hapis cezasına çarptırdı. Şubat 2013 itibarıyla dava halen Yargıtay'da temyiz aşamasındaydı. Ziya Çiçekçi ayrıca, "terör örgütünün bildiri ve açıklamalarını bastığı veya yaydığı" için Ceza Kanunu'nun 6/2. maddesinden de suçlu bulundu (bkz. Sayfa 32). Çiçekçi bunlara ek olarak, KCK ile ilgili bir davada da terör örgütü üyeliğinden yargılanıyor.¹⁰⁵ Şubat 2013'teki duruşmada Çiçekçi 14 aydır tutukluluğun ardından tahliye oldu.

6/2. MADDE: TERÖR ÖRGÜTLERİNİN BİLDİRİ VEYA AÇIKLAMALARINI BASMA VEYA YAYINLAMA

Türk Ceza Kanunu'nun 6/2. maddesi "terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanları veya yayınlayanların" cezalandırılmasıyla ilgilidir.¹⁰⁶ Bir ila üç yıl hapsi cezası öngörmektedir.

6/2. maddenin tarifi 7/2. maddenin kapsamından da daha geniştir, zira "terör" örgütünün açıklamasının kapsamına veya bunu basan yayıncının niyetine hiç bir biçimde atıf yapılmamaktadır. Bu maddenin kapsamı o kadar geniş biçimde yazılmıştır ki, "terör örgütü" olarak değerlendirilen bir grubun bir temsilcisinin yaptığı herhangi bir açıklamanın basılması, içeriğine veya hangi bağlamda söylendiğine bakılmaksızın kovuşturma sebebi olabilir. Nitekim madde ilk bakışta muhakkak kovuşturulması gereken bir suç fiili gibi anlaşılmaktadır.¹⁰⁷ Böyle olunca da ifade özgürlüğüne haksız kısıtlama anlamına gelmekte ve pratikte de böyle uygulanmaktadır. Bir örgütün yaptığı açıklamanın yayınlanması, elbette, söz konusu yayının içeriğine ve bağlamına bağlı olarak, şiddeti teşvik suçu sayılabilir ancak 6/2. maddeden açılan herhangi bir kovuşturma, değiştirilmiş haliyle 7/2. maddeden de açılabilir.

"Dördüncü yargı paketi" tasarısında 6/2. maddeyle ilgili aşağıdaki değişik önerilmektedir (değişiklikler koyu olarak yazılmıştır):

*Terör örgütlerinin; **cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlerini meşru gösteren veya öven ya da bu yöntemlere başvurmayı teşvik eden bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.***

6/2. madde için önerilen değişiklik, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. maddesi için önerilenleri yansıtmakta ve aynı zayıflığı barındırmaktadır. Bir yandan, bir silahlı grubun yaptığı açıklamayı basma ve yaymanın içeriğinin dikkate alınmaksızın kovuşturma konusu yapılmasını önlemek için suçun niteliği daraltmış olsa da, diğer taraftan suçun tanımı hala son derece geniş ve suiistimale açıktır. Bu haliyle de, şiddete teşvik etmeye varmayan açıklamaları basan kişiler hakkında kovuşturma açılmasına olanak vermektedir. Bu nedenle 6/2. madde değiştirilmiş haliyle bile ifade özgürlüğü üzerinde uluslararası insan hakları hukukunca kabul edilemez kısıtlamaları dayatmaya devam edecektir. Dolayısıyla, Uluslararası Af Örgütü kötüye kullanılmaya açık olan ve Ceza Kanunu'nun diğer maddeleriyle karşılanamayacak herhangi bir meşru amaca hizmet etmeyen bu maddenin iptal edilmesini tavsiye etmektedir.

Uluslararası Af Örgütü'nün incelediği "terör örgütlerinin açıklamalarını basma ve yayınlama" suçuyla 6/2. maddeden son dönemde açılmış bazı davalarda mahkemelerin ifade özgürlüğüne müdahale ederken, bu özgürlüğe uluslararası hukukun izin verdiği kısıtlamalar bağlamında bir gerekçe aramadıkları görülmüştür. Aşağıda anlatılan Ziya Çiçekçi davası (yukarıda anlatılan 7/2. maddeden açılmış kovuşturmadan ayrı bir kovuşturma), Uluslararası Af Örgütü'nün incelediği ve mahkemelerin son dönemde ifade özgürlüğü hakkının korunmasına aykırı olarak 6/2. maddeden açtığı diğer kararları da yansıtmaktadır. Ziya Çiçekçi, içerik bakımından nefreti teşvik etme veya şiddeti savunma sayılmayacak bir gazete yazısı nedeniyle, ifade özgürlüğü hakkı ihlal edilerek 6/2. maddeden suçlu bulunmuştur.

Ziya Çiçekçi, Özgür Gündem gazetesinin 13 Eylül 2011 tarihli sayısında yayınlanan “İmralı’da hukuklarını çiğniyorlar”¹⁰⁸ başlıklı yazısı nedeniyle, “terör örgütlerinin bildiri ve açıklamalarını basma veya yayınlama” suçlamasıyla, Türk Ceza Kanunu’nun 6/2. maddesinden açılan davada İstanbul 17. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Aralık 2011’de suçlu bulundu. Yazıda PKK liderlerinden Murat Karayılan’la yapılan bir röportajdan alıntılar yer almaktaydı. Röportajda Murat Karayılan PKK lideri Abdullah Öcalan’ın avukatlarıyla görüşmesine izin verilmemesi ve tecritte olması gibi cezaevi koşullarını eleştiriyordu. Mahkeme, kararında, Murat Karayılan’dan PKK’nin üst yapılanması olan KCK’nin yürütme konseyi başkanı, (röportajın orijinalinin yayınlandığı) Fırat Haber Ajansı’ndan da PKK’nin medya organı olarak bahsetmektedir. Mahkeme söz konusu yazıda terör örgütünün bir açıklamasının yayınlandığı hükmüne varmıştır. Bunun ötesinde açıklamaların içeriklerini ya da alıntının yapıldığı makalenin bağlamını dikkate alan bir analizde bulunmamıştır ; aslında suçun unsurlarının oluştuğuna ilişkin böyle bir analiz gerek de yoktur.¹⁰⁹ Ziya Çiçekçi takdiri indirimlerden sonra 10 ay hapis cezasına çarptırılmıştır.¹¹⁰ Eylül 2012’de dava “üçüncü yargı paketi” kapsamında ertelenmiştir.

TAVSİYELER

Uluslararası Af Örgütü Türkiye hükümetine aşağıdaki tavsiyeleri hayata geçirmeleri yönünde çağrı yapmaktadır:

- Türk Ceza Kanunu'nun 301. Maddesi'ni iptal edin (Türk Milletini aşağılama);
- Türk Ceza Kanunu'nun 318. Maddesi'ni iptal edin (Halkı askerlikten soğutma);
- Türk Ceza Kanunu'nun 215. Maddesi'ni iptal edin (Suçu ve suçluyu övme);
- Türk Ceza Kanunu'nun 125. Maddesi'ni iptal edin (Hakaret);
- Ceza Kanunu'nun 216. Maddesini (Halkı kin ve düşmanlığa tahrik), 2. ve 3. paragraflarını iptal etmek suretiyle, yalnızca şiddeti teşvik etmeye varan kin ve düşmanlığa tahrik suçunun kovuşturulmasını sağlayacak şekilde değiştirin;
- Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. Maddesi'ndeki terör tanımını, terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM Özel Raportörün önerdiği tanımla uyumlu hale gelecek şekilde değiştirin.
- Türk Ceza Kanunu'nun 220(6). Maddesi'ni iptal edin (Örgüt adına suç işleme);
- Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2. Maddesini iptal edin (Terör örgütlerinin açıklama ve bildirimlerini basma ve yayınlama);
- Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/2. Maddesini, (Terör örgütü propagandası yapma) yalnızca şiddete tahrikin savunulmasını yasaklayacak şekilde değiştirin;
- Ceza Kanunu'nun 220(7). Maddesinin uygulanmasıyla ilgili, savcıların kullanımına yönelik, silahlı bir gruba yardımın ne zaman suç teşkil ettiğine dair, söz konusu yardımın kendi başına yasalarla düzenlenmiş bir suç olması veya suçu içermesi ya da doğrudan bir suçun planlanması veya işlenmesiyle ilişkisi olması şartını da kapsayan net kriterlerin belirlendiği kılavuz ilkeler benimseyin.
- Anayasanın 26. Maddesi'ni ifade özgürlüğü hakkının kısıtlanmasına ilişkin kabul edilebilir sebeplerin uluslararası insan hakları standartlarıyla tutarlı olmasını sağlayacak biçimde değiştirin.

DİPNOTLAR

¹ Reform paketinin 5. ila 10. maddeleri, ifade özgürlüğünü tehdit eder nitelikteki kovuşturmalarda sıklıkla kullanılan yasa maddelerindeki değişikliklerle ilgilidir.

² Türkiye UMSHS'ni 23 Eylül 2003 tarihinde onayladı. UMSHS'nin 19. Maddesi herkesin, kimsenin müdahalesi olmaksızın istediği düşünceye sahip olma ve ifade özgürlüğü hakkını istedikleri her biçimde kullanma hakkı olduğunu ifade eder. Bu hakların sınırlandırılması ancak yasalarla öngörülmeli ve "(a) Başkalarının haklarına ve şöhretine saygı bakımından ve; (b) Ulusal güvenliğinin, kamu düzeninin ya da kamu sağlığı ve genel ahlakın korunması bakımlarından gerekli olması zorunlu olmalıdır. Sözleşmenin tamamına ulaşmak için: <http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/source/411/MEDEN%C4%B0%20VE%20S%C4%B0YAS%C4%B0%20HAKLARARASI%20S%C3%96ZLE%C5%99EME.doc>

³ Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) 18 Mayıs 1954 tarihinde onayladı. Sözleşmenin 10. Maddesi, herkesin, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ifade özgürlüğü hakkına sahip olduğunu belirtir. 10. Madde ayrıca şöyle der: "Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğinin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir." Sözleşmenin tamamına ulaşmak için http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/3BAA147F-29C9-48CE-AF64-FB85A86B2433/Convention_TUR.pdf

⁴ 19. Maddeyle ilgili Genel Yorum No. 34, para. 22, bu hakka 3. paragrafta belirtilmemiş gerekçelerle, bunlar Sözleşme'nin koruması altındaki diğer hakların kısıtlanması için geçerli olabilecek gerekçeler olsa dahi, kısıtlama getirilemeyeceğini açıklamaktadır. Kısıtlamalar yalnızca belirlenen amaçlar doğrultusunda uygulanmalı ve üzerlerine inşa edildikleri özel gereklilikle doğrudan ilişkili olmalıdır. Metnin tamamına ulaşmak için: http://www.i-hop.org.tr/dosya/BB/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf

⁵ Bkz. Genel Yorum No. 34, para 50 ("20'inci maddede belirtilen fiillerin hepsi, 19'uncu maddenin 3'üncü paragrafında öngörülen kısıtlamaya tabidir. Bu durumda, 20'inci maddeye dayanılarak haklı görülen bir sınırlama, aynı zamanda 19'uncu maddenin 3'üncü paragrafına da uygun olmak durumundadır").

⁶ İnsan Hakları Komitesi, Sözleşmenin uygulanmasına yönelik olarak atılan adımlar hakkındaki düzenli raporlarını sunan taraf devletlere, Komite'nin kaygılarını dile getirir ve tavsiyelerde bulunur. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin tam metni için: www.uhdiqm.adalet.gov.tr/sozlesmeler/coktaraflisoz/bm/bm_05.pdf

⁷ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Yıllık Rapor 2012, Geçici versiyon, s. 153. http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/9A8CE219-E94F-47AE-983C-B4F6E4FCE03C/2012_Rapport_Annuel_EN.pdf

⁸ UMSHS'nin 21. Maddesine göre "Barışçıl bir biçimde toplanma hakkı hukuk tarafından tanınır. Bu hakkın kullanılmasına ulusal güvenliği veya kamu güvenliğini, kamu düzenini (ordre public), sağlık veya ahlakı veya başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma amacı taşıyan, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukuka uygun olarak getirilen sınırlamaların dışında başka hiç bir sınırlama konamaz."

Sözleşme'nin 22. Maddesi ise net olarak şöyle der: "(1.) Herkes başkalarıyla bir araya gelerek örgütlenme özgürlüğü hakkına sahiptir; bu hak, kendi menfaatlerini korumak için sendika kurma ve sendikaya katılma hakkını da içerir. (2.) Bu hakkın kullanılmasına ulusal güvenliğinin, kamu güvenliğinin, kamu düzeninin (ordre public), genel sağlık veya ahlakın, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla, hukuken öngörülmüş ve demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamaların dışında başka hiç bir sınırlama konamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatı mensuplarının bu hakkı kullanmaları üzerine hukuki kısıtlamalar konulmasını engellemez. (3.) Bu madde, Uluslararası Çalışma Teşkilatının 'Örgütlenme Özgürlüğü ve Teşkilatlanma Hakkının Korunması' ile ilgili 1948 tarihli Sözleşmesine Taraf Devletlere, bu Sözleşmede sağlanan güvencele aykırı yasama tasarrufları yapmasına veya yasaları bu güvencele aykırı tarzda uygulamasına yetki vermez."

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. Maddesi'ne göre "(1.) Herkes barışçıl olarak toplanma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir. (2.) Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğinin,

kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarının yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.”

⁹ UMSHS'nin 2. Maddesi'nin 1. bendine göre "Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı bu ve haklara saygı göstermeyi taahhüt eder."

¹⁰ İnsan Hakları Komitesi'nin 34 numaralı Genel Yorumu, 22. paragrafta ifade özgürlüğüne yönelik her tür kısıtlamanın gerekçelendirilmesi için gereken özel koşulları açıkça vurgular: "3. paragraf birtakım özel koşullar tarif etmekte ve kısıtlamaların ancak bu koşullar altında uygulanabileceğini belirtmektedir. Kısıtlamalar "hukuksallık" taşımalı; yalnızca 3'üncü paragrafın (a) ve (b) alt paragraflarında belirtilen durumlardan birinin vaki olması halinde uygulanmalı ve belirlenmiş kesin gereklilik ve orantısallık testlerinden geçmelidir. Bunlar, Sözleşme ile korunan diğer haklara getirilecek kısıtlamalar için bir gerekçe olabilir bile, 3. paragrafta belirtilmemiş gerekçelerle ifade özgürlüğüne kısıtlama getirilemez. Kısıtlamalar, yalnızca belirtilen amaçlar doğrultusunda uygulanmalı, üzerine inşa edildikleri özel gereklilikle doğrudan ilişkili olmalıdır."

¹¹ 5237 nolu Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girdi.

¹² 2008 yılında Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin 7,000 üzerinde kişinin Abdullah Öcalan'a "sayın" dediği için kovuşturmayla uğradığını söyledi. Bkz. Bianet, Türkiye İki Yılda 7.884 Kişiyi "Suçu, Suçluyu Övmek"ten Yargıladı. Available at <http://bianet.org/bianet/bianet/111597-turkiye-iki-yilda-7-884-kisiyi-sucu-sucluyu-ovmekten-yargiladi>

¹³ Örneğin Mehmet Güzel vakası. Güzel, insanların "Sayın Öcalan" dediği için yargılanmalarını protesto etmek için yürütülen kampanyaya katılan birçok aktivistten biriydi. Kampanya çerçevesinde, 2008 yılında Cumhuriyet Başsavcılığı'na bir dilekçe yazarak "Sayın demek suçsa o zaman ben de sayın Öcalan diyorum ve bu suçu işliyor ve size kendimi ihbar ediyorum" dedi. "Sonuç olarak Ceza Kanunu'nun "örgüt adına suç işlemek" suçuna bakan 220/6. maddesinden ve Terörle Mücadele Kanunu'nun "terör örgütü propagandası yapmak" suçuyla ilgili 7/2. maddesinden yargılandı. Aralık 2011'de terör örgütü propagandası yapmaktan suçlu bulunarak 10 ay hapis cezasına çarptırıldı. (29 Aralık 2011 tarih, 2011/555 no.lu karar)

¹⁴ Bkz. örneğin Halil Savda vakası, sayfa 12

¹⁵ 301. Madde – (30 Nisan 2008 tarihli 5759 nolu Kanun/ 1. Madde'yle yapılan değişiklik) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (1) Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Devletin askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkraya hükmüne göre cezalandırılır. (3) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz. (4) Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.

¹⁶ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Altuğ Taner Akçam v. Türkiye Davası* (Başvuru no. 27520/07), 25 Ekim 2011 tarihli karar, para. 77. Türkçesi için: <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/altugtanercam.pdf>

¹⁷ Ibid, paragraf 92

¹⁸ Adalet Bakanlığı yetkilileriyle yapılan görüşme, Ankara, Şubat 2012.

¹⁹ Adalet Bakanı daha sonra bu yorumu bir Devlet Bakanı olarak değil de şahsi görüşü olarak söylemiş olduğunu belirtti. Bkz Radikal, *Devletime katil dedirtmem*, 17 Kasım 2008. <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=908737&CategoryID=77>

²⁰ Bkz. Bianet, Gazeteci Demirel'e bir 301 daha, 11 Mart 2013, <http://www.bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/145020-gazeteci-demirel-e-bir-301-daha>

²¹ Madde 318 – Halkı askerlikten soğutma (1) Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak etkinlikte teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Fiil, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarısı oranında artırılır.

²² Bkz. Uluslararası Af Örgütü, *Türkiye AIHM'de dördüncü kez mahkum oldu*.

<http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/010/2012/en/c47129c1-60c3-419b-9e32-d6ed2c1ebe2b/eur440102012tr.pdf>

²³ Bu tür her tür sınırlama yasalarla düzenlenmiş, kesinlikle gerekli ve güdülen amaçla orantılı olmalıdır.

²⁴ Vicdani sebeplerden askerlik hizmetini yapmayı reddetme hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Türkiye'nin taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (UMSHS) gibi uluslararası insan hakları aygıtlarının da öngördüğü gibi düşünce, vicdan ve din özgürlüğü nosyonunun doğasında vardır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Büyük Dairesi *Bayatyan v. Ermenistan* davasında (Başvuru no. 23459/03), Temmuz 2011 tarihinde devletin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü ihlal ettiğine hükmetti (madde 9). Bkz. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-105611#f%22itemid%22:f%22001-105611%22>

²⁵ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi *Ergin v. Türkiye davası* (No.6), (Başvuru no. 47533/99), 4 Mayıs 2006 tarihli karar, paragraf 35. Karar için: <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/erginno62006.pdf>, eski Türk Ceza Kanunu'nun 155. maddesi şöyledir: "...kanunlara karşı gelmeye halkı teşvik ile memleketin emniyetine tehlike iras edecek surette makale neşredenler veya halkı askerlikten soğutmak yolunda neşriyatta veya telkinatta bulunanlar... iki aydan iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan ... ağır cezayı nakdi alınır".

²⁶ 14 Haziran 2012 tarihli karar. 2013 Şubat ayı itibarıyla gerekçeli karar metnine ulaşılamadı.

²⁷ Bkz. Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları Savunucusu ve Vicdani Retçi Halil Savda Tutuklandı. <http://www.acileylem.org/eylem-detay.php?q=139>

²⁸ 2 Ağustos 2011 tarihli iddianame, no. 2011/3291

²⁹ 125. Madde - Hakaret - (1) *Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden (...)* (1) veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilat ederek işlenmesi gerekir. (2) *Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletile işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmlenir.* (3) *Hakaret suçunun; a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı, b) Dini, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı, c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle, işlenmesi halinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.* (4) *(Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda biri oranında artırılır.* (5) *(Değişik: 29/6/2005 – 5377/15 md.) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suçla ilişkin madde hükümleri uygulanır.*

³⁰ İnsan Hakları Komitesi'nin 34 nolu Genel Yorumu, 38. paragrafı açık olarak şöyle der: "... ifade biçimlerinin tanınmış bir kişiye hakaret edici sayılması, kendi başına, bu konumdaki kişiler Sözleşme hükümlerinden yararlanacak durumda olmalarına karşın, ceza gerektirici bir neden sayılamaz. Dahası, devlet ve hükümet başkanları gibi en üst siyasal konumda bulunanlar dâhil olmak üzere kamuda tanınan herkesin meşru olarak eleştiriye ve siyasal muhalefete tabi olması gerekir. Dolayısıyla, Komite, bu tür konularda getirilen lese majeste, desacado, yetkili makama saygısızlık, bayrak ve sembollere saygısızlık, devlet başkanına hakaret ve kamu görevlilerinin onurunun korunması gibi yasal düzenlemeler konusundaki kaygılarını dile getirirken, yasaların salt eleştiriye konu olan kişilerin kimlikleri nedeniyle daha ağır cezalar içermemesi gerektiğini belirtir. Taraf Devletler ayrıca ordu veya idare gibi kurumların eleştirilmesine de yasak getirmemelidir". Metnin tamamına bu linkten erişebilirsiniz: http://www.ihop.org.tr/dosya/BB/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf

³¹ Medeni Kanun'un 24. Maddesi aşağılama suçuyla ilgili şikayetlerin nasıl yapılacağını düzenler. "*Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.*"

³² Aşağıdaki davaya ilaveten, bkz örneğin 17 yaşındaki birine karşı Başbakan hakkında sosyal ağ Facebook'ta yaptığı yorumla ilgili açılan dava. Temmuz 2012'de 11 ay 20 gün hapis cezasına çarptırıldı. Eylül 2012 itibarıyla dava hala temyizdeydi. Bkz. Sabah gazetesi, *Erdoğan'a hakarete hapis cezası*, 21 Temmuz 2012; <http://www.sabah.com.tr/Yasam/2012/07/21/basbakan-erdogana-hakarete-hapis-cezası>

³³ Bkz. Uluslararası Af Örgütü, Türkiye Sınırlayıcı yasalar, keyfi uygulama– insan hakları savunucularına yönelik baskı. Şu linkten erişebilirsiniz <http://amnesty.org/en/library/asset/EUR44/002/2004/en/5fd3c2ce-d63f-11dd-ab95-a13b602c0642/eur440022004tr.pdf>

³⁴ Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun hakim ve savcılar kabul, atama ve terfi ettirme; yüksek makemelerde görülen davalara bakacak hakim ve savcılar seçmek ve alt mahkemeleri denetlemek ve Adalet Bakanlığı'nın bir mahkemenin ya da bir hakim veya kamu savcısı görevinin kaldırılmasına veya bir mahkemenin yetkisinin değiştirilmesine ilişkin önerileri hakkında karar vermek gibi çeşitli görev ve yetkileri bulunur. Adalet Bakanı, Adalet Bakanlığı Müsteşarı, üç Yargıtay üyesi ve iki Danıştay üyesinden oluşan yüksek kurulun başkanlığını yürütür

³⁵ 2011/18397 no'lu 4 Kasım 2011 tarihli iddianame

³⁶ Bkz Genel Yorum No.34, para. 38., http://www.ihop.org.tr/dosya/BB/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf

³⁷ Ibid.

³⁸ 215. Madde – Suçu ve suçluyu övme (1) *İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*

³⁹ Türk Ceza Kanunu'nun 217. Maddesi şöyle der: "Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır."

⁴⁰ 2008 yılında Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin said that over 7,000'den fazla kişinin Abdullah Öcalan'a "sayın" diye hitap ettiği için kovuşturmayla uğradığını söyledi. Bkz Bianet, Türkiye İki Yılda 7.884 Kişiyi "Suçu, Suçluyu Övmek"ten Yargıladı, 26 Aralık 2008, <http://bianet.org/bianet/bianet/111597-turkiye-iki-yilda-7-884-kisiyi-sucu-sucluyu-ovmekten-yargiladi>; ve Bianet, Yargıtay: "Sayın" ve "Gerilla" Demek İfade Özgürlüğü, 21 May 2012, <http://bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/138488-yargitay-sayin-ve-gerilla-demek-ifade-ozgurlugu>

⁴¹ Ibid

⁴² İddianame no 2011/328, 12 Temmuz 2013, sayfa 1.

⁴³ Üçüncü yargı paketi" kapsamında getirilen erteleme koşullarıyla ilgili açıklama için bkz. Temel Demirer vakası, sayfa 10

⁴⁴ *Handyside vs UK*, başvuru no 5493/72, 7 Aralık 1976 tarihli karar.

⁴⁵ Ayhan Sefer Üstün bu yorumu Azeri vatandaşların Ermeni askerler tarafından katledildiği 1992 Hocalı Katliamı'nı anmak için Şubat 2012'de İstanbul'da düzenlenen törenin ardından yaptı. Göstericiler Hrant Dink'i öldürmekten suçlu bulunmuş kişiyi öven sloganlar attı ve Hrant Dink için adalet talep eden kampanyanın sloganı olan "Hepimiz Hrant'ız Hepimiz Ermeniyiz" sloganıyla alay eden "Hepiniz Ermenisiniz, Hepiniz Piçsiniz" yazan pankartlar taşıdı. 216. maddenin 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle ilgili olarak şunları dediği bildirildi: "Orada çok açık yazıyor, ayrımcılık yapanların hangi cezaya maruz kalacağı. Fakat savcılar bu maddeleri henüz tatbik etmedikleri için bu ayrımcı, ırkçı söylemler devam ediyor". Agos Gazetesi'nden alıntı, *Taksim'deki pankartlara Meclis'ten tepki*, 28 Şubat 2012, <http://www.agos.com.tr/taksimdeki-pankartlara-meclisten-tepki-810.html>

⁴⁶ İddianame no. 2012/17154, 25 Mayıs 2012

⁴⁷ Bianet'ten alıntı, *Ben Bir Ayrık Otuyum*, 2 Ocak 2012, <http://bianet.org/bianet/bianet/135146-ben-bir-ayrik-otuyum>

"...terör örgütünün yürüttüğü çalışma sadece dağda, bayırda, şehirde, sokakta, gece arka sokaklarda haince pusu kurarak yaptığı saldırılardan ibaret değil, sadece silahlı terör değil. Bunun bir başka ayağı daha var. Psikolojik terör var, bilimsel terör var. Terörü besleyen arka bahçe var. Bir başka ifadeyle propaganda var, terör propagandası var"

"Neyiyle veriyor, belki resim yaparak tuvale yansıtıyor. Şiir yazarak şiirine yansıtıyor, günlük makale, fıkra yazarak oralarda bir şeyler yazıp çiziyor. Hızını alamıyor terörle mücadelede görev almış askeri, polisi doğrudan çalışmasına, sanatına konu yaparak demoralize etmeye çalışıyor. Terörle mücadele edenle bir şekilde mücadele ediliyor, uğraşılıyor. Terörün arkadan dolanarak arka bahçede yürüttüğü faaliyetler ki arka bahçe İstanbul'dur, İzmir'dir, Bursa'dır, Viyana'dır, Almanya'dır, Londra'dır, her neyse, üniversitede kürsüdür, dernektir, sivil toplum kuruluşudur. Şimdi dağdaki ile belki kırsaldakiyle mücadeleniz kolay bana göre ama bu arka bahçede ayrık otu ile tereler birbirine"

karşıyor. Hepsini yeşil renkte görünüyor. Birbirine karşıyor, kimisi zehirli, kimisi faydalı. Hangisinin faydalı, hangisinin zehirli olduğunu ancak yiyince anlıyorsunuz."

⁴⁸ Örneğin bkz. Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, *Türkiye'de ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğü raporu*, <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1884640&SecMode=1&DocId=1765920&Usage=2> para. 24-26

Ayrıca bkz. *Türkiye Ziyareti: terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair Özel Raportör Raporu*, paragraflar 26-33, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/Go6/149/42/PDF/Go614942.pdf?OpenElement>; Ayrıca bkz. AGİT Türkiye'de Hapis Gazeteciler Listesinin Temel Bulguları, *Nisan 2012*, <http://www.osce.org/fom/89371>

Ek olarak, Uluslararası Af Örgütü 2010 yılında *Çocuk Hakları Evrenseldir: Çocukların Terörle Mücadele Yasaları Altında Adil Olmayan Yargılamalarına Son Verin* başlıklı bir rapor yayınlamış ve terörle mücadele yasalarının birçoğu çocuk olan göstericileri yargılamak için nasıl kötüye kullanıldığını incelemiştir. Bkz: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/011/2010/en/a8a060ec-e6b8-4a32-8c9b-d564b11aca77/eur440112010tr.pdf>

⁴⁹ Uluslararası Af Örgütü 2010'da yapılan değişikliklere dair aşağıdaki açıklamayı yapmıştır: *Türkiye çocuk göstericilere terörle mücadele yasalarından kovuşturma açılmasına son verdi*, <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/turkey-ends-prosecution-child-demonstrators-under-anti-terror-laws-2010-07-23>

⁵⁰ Temmuz 2012 'de "Üçüncü Yargı paketi" kapsamında Terörle Mücadele Kanunu'nda yapılan değişiklikler hakimlere cezaları yarı yarıya (220/6) ve üçte bir (220/7) oranında indirme yetkisi tanımıştır.

⁵¹ Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/5. maddesi hakimlere "terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övmeye veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınları" 15 gün ila bir ay arası kapatma cezası verme yetkisi tanıyordu. AİHM bu uygulamanın ifade özgürlüğünün ihlali olduğuna hükmetti. Buna yönelik en yeni karar *Ürper ve diğerleri v. Türkiye*. (Başvuru no'ları 55036/07, 55564/07, 1228/08, 1478/08, 4086/08, 6302/08 and 7200/08), 26 Temmuz 2010. tarihli karar, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/urpervedigerleri2009x.pdf>

⁵² Bkz. Bianet, *En Çok "Terör Hükümlüsü" Türkiye'de*, 5 Eylül 2011, <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/132516-en-cok-teror-hukumusu-turkiyede>

⁵³ Açılan soruşturma sayısı için bkz Radikal, *ÖGM'lere İlişkin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü resmi istatistiklerine bakmak, bu mahkemelerin niteliği hakkında yeterli fikri veriyor*, 29 Şubat 2012, <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=1080212>

⁵⁴ Terörle Mücadele Kanunu, no. 3713, yürürlüğe girme tarihi 12 Nisan, 1991

⁵⁵ Bkz 11-18 ve 76. paragraflar, *Türkiye Ziyareti: terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair Özel Raportör Raporu*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/Go6/149/42/PDF/Go614942.pdf?OpenElement>

⁵⁶ Terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesine dair BM Özel Raportörü raporu, Martin Scheinin, terörle mücadelede on alanda en iyi uygulamalar, BM Doc A/HRC/16/51 (22 Aralık 2010), para. 26-28, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/16session/A-HRC-16-51.pdf>

⁵⁷ 314. Madde - Silâhli örgüt (1) *Bu kısmın dördüncü (devletin güvenliği aleyhindeki suçlar) ile beşinci (anayasal düzen ve bu düzenin işleyişi aleyhindeki suçlar) bölümlerinde yer alan suçları işlemek amacıyla, silâhli örgüt kuran veya yöneten kişi, on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Birinci fıkrada tanımlanan örgüte üye olanlara, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümler, bu suç açısından aynen uygulanır.*

⁵⁸ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2076

⁵⁹ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012

⁶⁰ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2076-2101

⁶¹ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2076-2088

-
- ⁶² İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2088-2101
- ⁶³ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2101
- ⁶⁴ Dicle Haber Ajansı 13 Haziran 2010 tarihli haber, cited in İddianame no. 2012/123'te anılmıştır, 19 Mart 2012, sayfa 2101 ve 23 Şubat 2011 tarihli ikinci Dicle Haber Ajansı haberi, iddianamenin 2102. sayfasında anılmıştır.
- ⁶⁵ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, Delil Botan Kahraman'ın ifadesi, sayfa 2104
- ⁶⁶ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2106
- ⁶⁷ İddianame no. 2012/123, 19 Mart 2012, sayfa 2104-2106
- ⁶⁸ İddianame no. 2008/202, 2 Haziran 2008 tarihli karar, sayfa 4
- ⁶⁹ Biz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Korkmaz v. Türkiye (Başvuru no. 42590/98)*, 20 Aralık 2005 tarihli karar, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/korkmaz50903992004.pdf>
- ⁷⁰ İddianame no. 2008/202, 2 Haziran 2008, sayfa 3
- ⁷¹ Gerekçeli karar 9 Haziran 2010, no.2010/160
- ⁷² Gerekçeli karar 9 Haziran 2010, no.2010/160
- ⁷³ Gerekçeli karar 9 Haziran 2010, no.2010/160
- ⁷⁴ Gerekçeli karar 13 Mayıs 2010, no.2010/357
- ⁷⁵ İddianame no. 2008/252, 07 Mart 2008; İddianame no. 2008/503, 21 Nisan 2008; İddianame no. 2007/765, 21 Haziran 2007; İddianame no. 2008/351, 27 Mart 2008; İddianame no. 2007/879, 5 Eylül 2007; İddianame no. 2007/968, 9 Ekim 2007; İddianame no. 2007/1155, 14 Aralık 2007; İddianame no. 2007/1132, 5 Aralık 2007; İddianame no. 2008/608, 12 Mayıs 2008; İddianame no. 2007/426, 4 Nisan 2007; İddianame no. 2007/461, 9 Nisan 2007; İddianame no. 2007/418, 3 Nisan 2007; İddianame no. 2007/419, 3 Nisan 2007; İddianame no. 2007/421, 3 Nisan 2007; İddianame no. 2007/415, 3 Nisan 2007; İddianame no. 2007/655, 18 Mayıs 2007; İddianame no. 2007/654, 18 Mayıs 2007; İddianame no. 2008/685, 22 Mayıs 2008; İddianame no. 2007/807, 11 Temmuz 2007; İddianame no. 2008/57, 15 Ocak 2008; İddianame no. 2007/688, 29 Mayıs 2007; İddianame no. 2008/1114, 6 Ekim 2008; İddianame no. 2007/936, 2 Ekim 2007; İddianame no. 2007/947, 2 Ekim 2007; İddianame no. 2007/464, 9 Nisan 2007; İddianame no. 2007/808, 11 Temmuz 2007; İddianame no. 2007/929, 25 Eylül 2007; İddianame no. 2007/416, 3 Nisan 2007; İddianame no. 2008/906, 8 Temmuz 2008; İddianame no. 2008/961, 23 Temmuz 2008; İddianame no. 2008/871, 27 Haziran 2008; İddianame no. 2007/928, 25 Eylül 2007; İddianame no. 2008/656, 16 Mayıs 2008
- ⁷⁶ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁷⁷ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁷⁸ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁷⁹ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁸⁰ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁸¹ Karar no. 2010/357, 13 Mayıs 2010
- ⁸² Karar no. 2011/1151, 22 Şubat 2011
- ⁸³ Karar no. 2011/247, 9 Haziran 2011
- ⁸⁴ Ek karar no.2011/247, 24 Temmuz 2012
- ⁸⁵ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfalar 29 to 36
- ⁸⁶ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 4
- ⁸⁷ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 64
- ⁸⁸ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 80

⁸⁹ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 80

⁹⁰ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 81

⁹¹ Alıntının tamamı için, bkz. Bianet, *Şik'in Cezaevi Çıkışındaki Sözleri Davalığı*, 30 Temmuz 2012, .
<http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/140018-sikin-cezaevi-cikisindaki-sozleri-davalik>

⁹² İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfalar 98-99

⁹³ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfa 97

⁹⁴ İddianame no. 2011/425, 26 Ağustos 2011, sayfalar 98-104

⁹⁵ Örneğin bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Savgın v. Türkiye* (Başvuru no. 13304/3), 2 Şubat 2010 tarihli karar <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/savgin2010x.pdf>; ve *Kılıç ve Eren v. Türkiye* (Başvuru no. 43807/07), 29 Kasım 2011 tarihli karar, <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/kilicveeren.pdf>

⁹⁶ Örneğin bkz. Aydın Budak davası, sayfa 29

⁹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Zana v. Türkiye* (Başvuru no'ları 69/1996/688/880), 25 Kasım 1997 tarihli karar; <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/zana1997.pdf>; ve *Sürek v. Türkiye* (Başvuru no. 26682/95), karar tarihi 8 Temmuz 1999. www.tohav.org/aihm/surek.pdf Mahkemeler, AIHM'de görülen her iki davaya da atıfta bulunmaktadır.

⁹⁸ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Zana v. Türkiye* (Başvuru no'ları 69/1996/688/880), 25 Kasım 1997 tarihli karar, para 12; <http://www.inhak.adalet.gov.tr/ara/karar/zana1997.pdf>

⁹⁹ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Sürek v. Türkiye* (Başvuru no. 26682/95), karar tarihi 8 Temmuz 1999, para 62. Türkçesi için: www.tohav.org/aihm/surek.pdf

¹⁰⁰ 20 Mayıs 2008 tarihli karar no 2008/220

¹⁰¹ 20 Mayıs 2008 tarihli karar no 2008/220, sayfa 10

¹⁰² Bkz *Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi*, Türkçesi için www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yilo1/ss62.pdf Madde 5/1 şöyle der: Bu Sözleşmenin amaçları açısından, "bir terör eylemini işlemeye alenen teşvik", terör suçunun işlenmesini kışkırtmak niyetiyle, böyle bir eylemin dolaylı olsun veya olmasın terör suçlarını savunarak, bir veya birden fazla suçun işlenmesi tehlikesine yol açacak bir mesajın kamuoyuna yayılması veya başka bir şekilde erişilebilir hale getirilmesi anlamına gelir.

¹⁰³ Bkz. Ceza Muhakemesi Kanunu Madde 53 Tanığa görevinin önemini anlatma "(1) Tanığa; a) Dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi, b) Gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı, c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği, d) Duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği, Anlatılır."

¹⁰⁴ Her iki yazı da Günlük gazetesinin 2 Haziran 2009 sayısında yayınlandı. Karar no 2010/68, 7 Nisan 2010.

¹⁰⁵ Şubat 2013 itibarıyla Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) üyeliği ve KCK'ye yardım iddiasıyla geniş kapsamlı bir kaç dava bulunuyordu. Ziya Çiçekçi Eylül 2012'de başlayan İstanbul KCK davasında örgüte üye olmakla suçlanan 44 gazeteciden biri.

¹⁰⁶ 6. Madde – Açıklama ve yayınlama (1) *İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir. (3) Bu Kanununun 14 üncü maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (4) (Değişik dördüncü fıkra: 29/6/2006-5532/5 md.) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (...) (2) yayın sorumluları hakkında da bin günden onbin güne kadar adli para cezasına hükümlenir. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beşbin gündür.*

¹⁰⁷ Suçun unsurların oluşması için kasit gerekmemektedir.

TÜRKİYE: İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TAM ZAMANI

Türkiye’de ifade özgürlüğü saldırı altında. Muhalif görüşleri hedef alan ceza yargılamaları Türkiye’nin en köklü insan hakları sorunlarından birini temsil ediyor. Bir dizi yasal reform paketine rağmen, mevzuatta hala adil olmayan kanun maddeleri mevcut ve bunların kötüye kullanımı devam ediyor.

Türkiye’deki Ermenilerin durumu veya ordunun eleştirilmesi gibi daha önceleri tabu olan meseleler, artık ana akım medyada daha yaygın biçimde tartışılıyor. Ancak bu konularla ilgili ifade edilen görüşleri yargılamak için kullanılan yasalar hala yürürlükte ve hala uygulanıyor.

Son yıllarda görülen en olumsuz gelişme, siyasi konuşmalar, eleştirel yazılar, gösterilere katılım ve yasal siyasi grup ve örgütlerle bağlantı da dahil olmak üzere meşru eylemleri - ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü hakları ihlal edilerek - kovuşturmak için terörle mücadele yasalarının keyfi kullanımındaki yükselen artış oldu.

Uluslararası Af Örgütü bu raporda, en çok sorun teşkil eden on suç maddesiyle bağlantılı olarak yasa ve uygulamalardaki sorunları incelemekte ve bu sorunlardan kaynaklanan ihlallerin sona ermesi için yasalarda yapılması gereken değişikliklerle ilgili somut tavsiyelerde bulunmaktadır.

amnesty.org

İndeks: EUR 44/001/2013
Mart 2013

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

